

U U' ITZ'IB'A B'EN U PABLO XE' Q'U NIMAN TETZ U JESUUS TU ROMA

Yol ti' u u' tza'

Aatz u u' tza', a' tz'ib'an b'en u Pablo xe' q'u niman tetz u Jesusu q'u'l atich tu Roma. A' itz'ib'av k'asu'l tu Corinto. K'uxh a' atik u u' tixe'teb'al kajay q'u u' q'u'l itz'ib'a u Pablo tza', yit' ti' koj aas a' u b'axa u' itz'ib'a. Tan aal a' u jujva' u' itz'ib'a. Kamal a'ich itz'ib'at tixo'l q'u ya'b' 55 — 56 m.t.J. Kamal ma'l ku'en 20 ya'b' ikam u Jesusu. Ye'ich tootzaj Roma u Pablo aas itz'ib'at u u' tza'. Pek nichtachva si'chpaal tzi' aas sab'en tu España.

Tu yolb'al griego itz'ib'ava. Utz kamal a' taq'vu b'en ti' u diaakonisa Febe. Nital vib'ii tu u 16.1.

Sib'al q'u Israeel jejlich tu Roma tan, txaypinajich tzi' utz, ya'lumal tok tu aq'on. Antu tixo'l unjolol q'u'l niman u Jesusu.

Chukchaj chusb'al ib'o'q'ol niyolon u Pablo ti' tu u u' tza'. 1.16—11.36 Aatz b'axa, a' niyolonku ti' u kuchitpu tu paav. Nitale' aas ta'xh u Jesusu ni-kuyune' utz, niteesan vatz u choob'al paav, yit' u o'tla mantaar koj. Utz tiq'aq'al ik'uje' ik'u'l q'u aanima ti' u Jesucristo nib'ens b'a'n vatz Tiohx. Itz'ib'a u u' u Pablo tza' tan, sib'al q'u Israeel q'u'l oknajich ti' inimal u Jesusu tu Roma, a' motx isa' aas anko'xh sanimal u o'tla mantaar tu q'u puera aanima q'u'l nitok ti' u Jesusu. Ye' nichmotxtok tivi' q'u Israeel aas ta'xh si'an q'u puera aanima vinimal u Jesusu.

8.9-11 Aatz paj va't u kam nital u Pablo tu u b'axa tanul tza' utz, aya' va'l ministeer siya'sa ib'anax u paav q'u aanima aas ma't tok ti' inimal u Jesusu. Nital majte aas tiira nijalp itxumb'al q'u aanima q'u'l niniman u Jesusu. Tiira b'a'n teku'en tan, nimotxtel tikuenta u paav. Loq' kamal a' maas nital q'u puera aanima q'u'l atich tu Roma. Tan tiira atich talchu q'u puera aanima tzi' aas b'anol tetz q'u tzu'kin kam vatz Tiohx utz, vatz q'u Israeel.

Nipajtale' aas a' itxa'k u o'tla mantaar nital tu u aanima aas aa paav. Aatz ma't tel tu q'u'l ipaav, a' tek ni'iq'on tetz u Tioxhla Espiiritu. Nitale' aas kajay aanima aa paav.

Aatz tu u 9.1—11.36, tal u Pablo aas ye'kan sachitpul q'u aanima tipaav ti' inimal u o'tla mantaar. Utz kamal ti' u yol tzi', ye'kan texh itxa'k q'u Israeel ninach majte. Aya' q'u'l atich xo'l q'u niman tetz u Jesusu q'u'l tu

Roma. Echtzixe't tal u Pablo te aas itenam Tiohx q'u Israeel. Sib' tatin vatx u Tiohx niyolonka.

Aatz tek tu u ka'b' tanul, aya' u 12.1—15.13 utz, a' niyolonku ti' aas kam vitxumb'al u aanima si'ane' va'l nimamal tek u Jesusu taq'o. Aya' vitxumb'al si'an xo'l q'u aanima aa paav; xo'l q'u'l ye'k maas iyak'il k'atz u Jesusu. Nital te aas ye'k sayolax u aanima ti' kam ni'ane'. Ye'k sik'axb'ixsa imol; echen siloch imol. Utz yit' ta'n ko'n koj satitz'a je' tib' u aanima.

Aatz tu u toxva' tanul, kaana chajlichil nital tuul. 15.14—16.27

Q'u tenam q'u'l itz'ib'av b'en u' u Pablo

U U' ITZ'IB'A B'EN U PABLO XE' Q'U NIMAN TETZ U JESUUS TU ROMA

**Ichajlichil q'u niman tetz u Jesusu
tu Roma**

1 1 In Pablo, taq'onom u Jesucristo. Utz in ichaj sik'le-malin taq'o; ti' ipaxsal itziil u b'a'nla chusb'al tetz u Tiohx.

2 Tan alél nal u b'a'nla chusb'al tu u Tiohx titzi' q'u alol tetz viyolb'al aas sa'chit'atin u chitpichil tu paav. Utz motx itz'ib'aka q'u tioxhla chaj iYol u Tiohx tzi'. **3** A' yolonku ti' viK'aol u Tiohx, u kuB'aal Jesucristo va'l vet'ulitz'-poj xo'l q'ul itu'xh ixalam u Daviid ti' ib'ens aanima. **4** Tiira elu'l vatzsaj aas iK'aol Tiohx. Tan k'uxh kami, vetko'nq'aavitz'pu xo'l q'u kamnaj tu u mam iyak'il u Tiohx tiq'aq'al u Tiohxla Espiiritu va'l ye'k paav k'atza.

5 Ech tiq'aq'al ko'n viK'aol u Tiohx, vetkuk'ul u mam ib'a'níl utz, vetkuk'ul u qaq'on k'atza. Vettoksa'o' sichaj ti' en talax vinujul tu q'u aanima tu kajay tenam. Ech sinima utz, satootzaji kani'ch ik'uje' ik'u'l ti' u Jesusu. Aya'l ik'u'l samotxitz'ej taanima ti' vib'ii.

6 Utz ant ex xo'l q'u'l sik'lemal ok ti' u Jesusu tzi', jank'al ex atil-te'k'ex k'atza. **7** Ech nuntz'ib'a b'en u u' tzexe' tza' atilex tu

Roma. Tan tii u Tiohx seti'. Utz a' isa' aas saxaane'lex k'atz u paav. Atin koj u b'a'níl sek'atza va'l nitaq' u Tiohx, u kuTat tuch' u kuB'aal Jesucristo. Utz atin koj paas tetaanima majte.

U titz'at b'enchil u Pablo tu Roma

8 Tib'axa, nival sete aas ni'xh-unk'ama u Tiohx seti' tib'ii u Jesucristo. Tan til chaj ko'xh nipaxku etziil aas ex niman tetz u Jesusu. **9** Ech chaj paj unq'ilat unsik'let Tiohx, ni'xhvoksa'ex siatz. Utz a' ootzajin tetz aas nojchit niyolonk'in. Utz u Tiohx ootzajin tetz aas tuch' vaanima nivaq'onin ti' ipaxsal itziil u b'a'nla chusb'al tetz u Jesucristo, aya' viK'aol. **10** Ech nunjaj tu u Tiohx tzi', aas sataq' tzii ve so'-oponin tzexe', oj nojchit a' vi-txumb'al se'nunq'ila'ex. **11** Tan nivachva sa'xhvilex, ech sunchus va'toj doon sete tetz u Tiohx. Ech sa'xhyak'inex k'atza tu vik'uje' ek'u'l ti'. **12** Utz sataq' tib' nimal kuk'u'l majte, tu u qatin k'atz u Jesusu va'l ela nikunima, ela k'ujlel kuk'u'l ti', ex tuch' in.

13 Ech a' unsa' setootzaji hermanos, aas jatpax ko'xh unk'aj ti' so'oponin tzexe'. Pek ye'saj iveete' tan, kam ko'xh nitok tuul.

A' unsa' sunloch'ex tu veq'anb'u k'atz u Tiohx, ech sailax viq'aq'al sek'atza. Echa' q'u'l b'anel vaq'o xo'l tere'n q'u puera aanima.

14 Tan atil ma'l untx'oj xe' q'u griego nunnache'. Utz atil untx'oj xe' q'u'l k'uxh yit' griego koj, xe' q'u aa txumb'al, tuch' xe' q'u'l k'uxh yit' aa txumb'al koj tan, ye'sajen unpaxsat u b'a'nla chusb'al tixo'l. **15** Ech toke' cheelt unsa' se'nunpaxsa itziiul u b'a'nla chusb'al tzexe' majte, ex jejelex tu Roma.

**Itxumb'al Tiohx u b'a'nla chusb'al
tetz chitpichil tu paav**

16 Jatu koj sach'ixvin ti' ipaxsal itziiul u b'a'nla chusb'al. Tan vootzajle aas mam itxumb'al Tiohx. Ech ti' ko'n vinimale' sachitp'o' tu q'u kupaav; o' Israeel utz, echat q'u puera aanima majte. **17** Tan nik'uch u b'a'nla chusb'al qe aas kani'ch taq'tu-b'eno' b'a'n u Tiohx. Utz sataq'-b'eno' b'a'n oj sak'uje' kuk'u'l ti' b'enamen. Echa' va'l tz'ib'amal-ka tu u Yolb'al Tiohx aas:

—Aatz u jikomla aanima vatz Tiohx,
sa'atin itiichajil tu b'enq'ii
b'ensaj
oj ta'xh sak'uje'k ik'u'l ti' u
Tiohx.— Chia.^a

U teesat tib' q'u aanima tu b'ey

18 Tan sataq' ku'l choob'al paav u Tiohx tu Amlika ti' q'u

aanima q'u'l paav ni'ane', q'u'l ye' ni'an vijikomal utz, q'u'l niko'nimaj u b'a'nil ti' ib'anax u onkonil. **19** Tan ye' koj tootzaj vitxumb'al u Tiohx. U Tiohx at chit aq'on tzii te aas satootzaji. **20** Aya'xchen xe' q'ii xe' saj xe't ik'uchtu vitxumb'al u Tiohx vatz q'u aanima. A' nik'uchvu vitxumb'al ti' q'u kam kajayil q'u'l cheesamal taq'o. Nimna'l tu q'u taq'onib'al aas b'enamen u mam iyak'il, ye'k iya'eb'al. Utz nojchit Tiohx tatin vi' q'u kam. Ech tiira ye'k tokeb'al viyol q'u aa paav oj satale' aas ye' tootzaj Tiohx.

21 Loq' k'uxh tootzaj q'u aanima aas atil Tiohx, ye'xhka nitoksa iq'ii u Tiohx. Ye'k tatin u Tiohx siatz. Ye'xh b'oj nik'ama ti' q'u kam. Pek niko'nmotxtoksa je' iq'ii ti' q'ul itxumb'al. Ta'n texh motx okoj tetz. Ech nimotxikaa tu uken vatz u Tiohx. **22** Mamaj tzak'kin teku'en aas nimotxtale'. Loq' jolol txoxkin. **23** Tan vet-motxich'exu vitechalil u itz'lich Tiohx va'l atil b'enamen, ti' unjot b'anich tioxh; ib'ano'm ko'n aa paavla aanima aas sa-ko'nsotzi. A' tek nitoksa iq'ii vatzib'al aanima, vatzib'al k'o'lich txokop, vatzib'al tz'ichin nipaal tu amlika utz, ivatzib'al q'u txokop q'u'l juxuib' ib'ena'.

24 Echixe'at vettaq'luka q'u aanima u Tiohx tzi', si'ane' kam onkonil nitachva ib'anaxe', k'uxh kam ch'ixveb'alla chaj kam si'an tib'ilaj tuch' q'ul ichi'l. **25** Tan

^a **1.17** Choktaj u Habacuuc 2.4.

ye' ninima vinujul, aya' u Tiohx va'l cheesan q'u kam kajayil, u Tiohx va'l techal tatin b'enamen. A'i. Pek aal a' vetmotxinima u sub'ul. Utz a' tek nitioxhi q'u kam q'u'l taq'onib'al ko'n u Tiohx; a' tek nitoksa iq'ii.^b

26 Echixe'at vet'elab'elka tu u Tiohx. Utz a' tek ni'an q'u ch'ixveb'alla kam nichee sik'u'l. Aatz q'u ixoj majte, aal a' tek niq'ila ok tetz ixojil. Utz yit' tetzan koj aas ech si'an tzi'.

27 Echat ko'xh q'u vinaj majte. Ye'kan niq'ila ixoj; a' tek ni-motxiq'ila ok tetz vinajil. Paarten tek itxumb'al utz, ch'ixveb'al q'u kam ni'an tuch' tetz vinajil. Ech ik'u'lel niku' u choob'al paav ti' tu q'ul ib'an-one'. Tan niteesa tib' tu b'ey.

28 Tan paat kam koj itxa'k Tiohx te. Vet'aq'axka tu u Tiohx tu q'ul iye'xtxojla txumb'al. Ech a' tek ni'an q'u kam q'u'l yit' b'a'n koj. **29** Tiira a' chit atil oko'p tu taanima vib'anax q'u kam q'u'l yit' jikom koj. Aya' u eesaib' tu b'ey tuch' aanima, q'u onkonil, ke'ch koj inoob'al ti' kam, jolol tzatzal b'anol paav, chi'na'nk'u'l, yatz'ol, oksan xo'l, sub'ul, ch'ixveb'alla aanima.

30 Jolol chokol yaaib', cheesan yol ti' imol, eesan iq'ii Tiohx, jolol ye'k ich'ixveb'al, t'e's, jolol oksan je' iq'ii, cheesan ipaav aanima utz, qelol itxutx ib'aal.

31 Nikojmotxtok yol tivi'. Utz jatu koj nimotxitxojpi q'ul iyol,

yit' k'ujleb'al koj k'u'l. Nikojtel b'oj taanima ti' imol. Ye' tootzaj kuyu'm. Jatu koj sitxum iatz imol. **32** Aatz q'u aanima tzi', jolol tootzaj kam u choob'al paav sataq' ku' u Tiohx ti'. Aya' u kamchil. Pek k'uxh tootzaj, ta'xh b'anel ni'an q'u kam ye'xtxoj. Utz aal kaana ichi'b' ti' ab'il ech ni'an siatz.

Vitx'olax inujul q'u aa paav tu u Tiohx

2 1 Pek ab'i majte, ab'il axh natx'ol inujul aanima ti' kam ni'ane'. Ye'k kuyb'al eetz, ab'il chetz ko'xh axh. Tan oj va'l ayoltu paal aas niyolpu junun aanima, tu paav naaq'vu b'en iib'. Tan echat ko'n ab'anone' va't u aanima tzi'. **2** Utz qootzaj-le aas tinujul chit itx'olax inujul ipaav q'u aanima si'an u Tiohx, q'u'l ech ni'an tzi'. **3** Ech tu paav naaq'vu b'en iib' ab'iste axh natx'ol inujul aanima. ¡Ye' ko'xh iitz'a aas satx'ol eel vatz u choob'al paav va'l sataq' ku' u Tiohx! Tan echat ko'n na'ane'. **4** Utz a' neesa iq'ii u Tiohx aas na'an ech tzi'. Tan ye' ootzaj aas nojchit tiira txumul vatz u Tiohx. Ye' ootzaj aas atil ipaciensia. Ye' ootzaj aas b'a'nla Tiohx utz, kuyul paav. Utz a' nich'ia u Tiohx tuch' vib'a'nil aas sak'axa ak'u'l ti' q'ul apaav.

5 Pek aatz axh tan, ta'xh txumel aaq'o. Ye'xhkam nak'axa q'ul apaav tuch' avaanima. Ech

^b 1.25 Aatz u yol "A'i" nital tza', aya' u yol "Amén" tu kastiya.

choob'al paav namol je' sai'. A' saku' vik'a'nal u Tiohx sai'. Tan tijikomal sitx'ol inujul q'u aanima u Tiohx. **6** A' sachoon junun q'u aanima ti' q'ul ib'an-one'. **7** Sataq' u tiichajil tu b'enq'ii b'ensaj tu q'u'l nichok q'u techalla kam k'atz u Tiohx, q'u'l b'a'n talche' utz, a' nititz'a u atinchil xe' Tiohx b'enamen. Aya' q'u'l a' tii ni'an u b'a'nil. **8** Pek sataq' ku' vik'a'nal ti' q'u aanima q'u'l ye' niniman vinujul, q'u'l niqelone'. Utz a' ninima q'u kam q'u'l yit' ijikomal koj. **9** Tu mam k'axk'o, tu mam k'ayb'ichil satoksav q'u aanima q'u'l maalo ni'ane'. A' b'axa si'an te q'u Israeel, aya' vitenam; ech tek q'u griego, aya' q'u puera aanima.

10 Pek aatz q'u'l b'a'n ni'ane', satoksa iq'ii. Techal tatin si'ane'. Utz sataq' paas tu taanima, a' b'axa q'u Israeel, aya' vitenam; ech tek tu q'u griego, aya' q'u puera aanima. **11** Tan ye'k tel aanima vatz u Tiohx.

12 Samotxichoo vipaav kajay q'u aa paav k'uxh ye' tootzaj kam nital u o'tla mantaar. Satx'olax inujul tu u Tiohx, loq' yit' u o'tla mantaar koj satxakunsal ti'. Pek ab'iste u aanima va'l tootzaj kam nital u o'tla mantaar, a' satxakunsal u o'tla mantaar ti' itx'olax inujul q'ul ipaav. **13** Tan yit' a' koj b'a'n vatz u Tiohx u aanima va'l ab'in ko'xh tetz u o'tla mantaar. Pek a' sab'en b'a'n siatz va'l niniman. **14** Tan k'uxh paat ye' ab'imil tu q'u puera aanima ab'iste u b'a'n,

u ye' b'a'n nital u o'tla mantaar, jolol tootzajle ab'iste u b'a'n, u ye' b'a'n. Tan ninach je'. Ech a' u mantaar siatz. **15** Nimna'l tu q'ul ib'anone' aas a' ninima u o'tla mantaar, aya'l kala tz'ib'amal oko'p tu taanima. Tan tinachb'al atilka aas b'a'n tzik oj yit' b'a'n koj va'l ni'ane'. U taanima niyaaon ti' oj ye'xtxoj va'l ni'ane'. Utz a' nialon te oj b'a'n va'l ni'ane'. Tipensaar nicheeka. **16** Ech satx'olax inujul q'u aanima tu u Tiohx ti' u Jesucristo tu ma'l u q'ii. Satx'olax inujul q'ul ipaav q'u'l k'uxh tu mujel ni'ane'. Ech si'an u Tiohx va'l nital u b'a'nla chusb'al nunpaxsa itziil tza'.

Yit' a' koj ib'o'q'ol u o'tla mantaar

17 Aatz ex, ex Israeel, ex vitenam u Tiohx aas netale'. A' etii u o'tla mantaar netale'. Utz ni'xhetoksa eq'ii ti' aas etootzaj u Tiohx. **18** Tek' etootzaj vixumb'al u Tiohx aas netale'. Tan a' chusul etetz u o'tla mantaar ti' tootzajile' ab'iste q'u kam b'a'n. **19** Ex iq'on ib'ey q'u aanima netale' q'u'l tz'ejxinaj vatz Tiohx, echa' tzot tatine'. Utz ex txijtxun ib'ey q'u aanima q'u'l atil tu uken netal majte. **20** Ex chusul tetz q'u'l ye'k itxumb'al. Utz ex chusul tetz talaj nitxa'. Aye'n vixe'al q'u txumb'al tzexe' tuch' vinujul tan, etootzaj u o'tla mantaar aas netale'. **21** Utz a'tzii oj ex chusul. Pek zkantu' unchee', ye' nechus je' etib' ti' q'u kam

b'a'n? Tan nepaxsa itziiul aas yit' b'a'n koj su'uch elaq' utz, netelq'e'. **22** Netale' aas yit' b'a'n koj saeesalib' tu b'ey tuch' aanima yit' ik'ulel koj. Utz aal ex nib'anon. Netale' aas tzu'kin q'u b'anich tioxh sevatz. Utz atil kam aas a' netaq' b'ens etioxh.^c **23** Netoksa iq'ii u o'tla mantaar, pek neqe'le' aas neteesa iq'ii u Tioxh tu veb'an-one' tan, ye' nenima u o'tla mantaar. **24** Ech nitzojpu seti' u yol va'l tz'ib'amalka ech tza':

—Epaav ko'n ex Israeel aas nitel iq'ii u Tioxh xo'l q'u puera aanima.— Chia.^d

25 Utz nojchit nival sete aas tiira b'a'n va'l neb'ane' nenima u o'tla mantaar, netzok'e'l b'iil echi'l. Pek ta'xhtzii aas senima kajay u o'tla mantaar. Pek oj ex qelol tetz u o'tla mantaar, k'uxh tzok'el el b'iil echi'l, ela ko'xh tuch' ye' tzok'el el atzi'.^e

26 Echat ko'xh q'u puera aanima. Oj niman tetz u o'tla mantaar, k'uxh ye' tzok'el el b'iil ichi'l, ela ko'xh tuch' tzok'el el b'iil ichi'l atzi'. **27** Utz k'uxh ye' tzok'el el b'iil ichi'l u aanima tzi', aal a' satx'olon enujul. Tan niman tetz u o'tla mantaar sevatz kajayil. Pek ex aa paav

k'uxh tzok'el el b'iil echi'l. Tan k'uxh etootzaj nal u o'tla mantaar, neqe'le'. **28** Tan yit' a' koj chit suula itenam Tioxh u aanima va'l tzok'el el b'iil ichi'l. Utz yit' a' koj u nojla techlal inimal Tioxh vitzok'ax el b'iil chi'l.

29 Pek a' nojla itenam Tioxh u aanima va'l ninima u Tioxh tuch' taanima. Tu taanima atik u echlal aas itenam Tioxh, ivatzil itzok'te'l b'iil ichi'l. Ti-txumb'al nik'uchva aas ninima q'u mantaar. Yit' tu koj vichi'l nik'uchva aas ninima va'l tz'ib'amal tu u o'tla mantaar. Aya' va'l yit' aanima koj sa'alon aas b'a'n, pek u Tioxh sa'alon aas b'a'n.^f

3 1 Unchee' ζkam techit b'anel tu q'u Israeel, vitenam u Tioxh? Utz ζkam techit b'anel tu u aanima majte va'l tzok'e'l el b'iil ichi'l? **2** Sib' ko'xh b'anel taq'o, ti' jatvatzul ko'n kam. Tib'axa, a' taq'vu'l vi-yolb'al u Tioxh xe' vitenam o'tene tzi'. **3** Utz k'uxh ye' ninima u yolb'al Tioxh unjoloj xo'l vitenam, sa'tekojoya' itzojpit q'ul iyol u Tioxh ti' q'ul iqelb'al-il. **4** Tan aatz u Tioxh, tiira vinujul nitale' k'uxh kajay aanima jolol txub'a'lom. Echa' u yol tz'ib'amal tza':

^c **2.22** Choktaj Q'u B'a'nla Chaj Kam B'anel (Hechos) 19.37.

^d **2.24** Choktaj u Isaias 52.5; u Ezequiel 36.20-21.

^e **2.25** Aatz u yol “tzok'ax el b'iil chi'l” nital tza', aya' u “circuncisión” tu kastiya.

^f **2.29** Choktaj u Jeremias 4.4.

—Tiira axh vinujul vatz q'u
aanima tu q'u'l naale'.
Utz k'uxh nikojitx'olax anujul,
b'a'n saelk'axh;
axh sab'anon kanaal.— Chia.^g

5 Ech tiira nimna'l aas inujul
ni'an u Tiohx k'uxh nitaq'u'l
choob'al paav qi'. Tan yit'
ijikomal koj nikub'ane'. Utz yit'
ye'xtxoj koj u Tiohx. Sako'n-
koxhtaqa'n taq'tu'l choob'al paav
qi'. Loq' untxumb'al ko'n va'l
nivale' tza' in aanima. 6 Tan oj
yit' a' vijikomal u Tiohx, kani'ch
koj itx'olt inujul q'u aa paav q'u'l
yit' ijikomal koj ni'ane'. 7 Utz
kamal at sa'alon: —Tu vun-
txub'a'le' nitok iq'ii u Tiohx. Ech
kam tek toke' sako'xhtaqa'b'en-
ins aa paav ti'?— Chaj. 8 Tan atil
unjolol aanima niteesa unq'ii.
Nitale' aas a' nunchus ma'l u
txumb'al va'l nitale':
—Ye'xhkantu' sakub'an u paav
tan, su'ul vib'a'nil u Tiohx qi'
taq'o.— Chi'in aas nitale'. Pek
ab'itaj. Tan aatz q'u aanima
ni'alon vi' ech tzi', ik'ulel saku' u
choob'al paav ti'.

Kajay aanima aa paav vatz Tiohx

9 Aatz o', o' itenam u Tiohx,
tiira o' tzik b'a'n vatz Tiohx
vatz tere'n q'u aanima kajayil?
jYe'ka! Tan vetqilla' aas ela
ko'xh o' aa paav sukukajayil;
k'uxh o' itenam u Tiohx, k'uxh
yit' a' koj. 10 Tan nital u

Yolb'al Tiohx tz'ib'amalka ech
tza':

—Ye'k ma'j aanima ijikomal
ni'ane'.

Ye'xhab'il ma'j.

11 Ye'xhab'il ko'xh ma'j nipaal
itxumb'al tu viyolb'al u
Tiohx.

Ye'xhab'il nichokon.

12 Kajay q'u aanima ye'xtxoj
q'ul ib'ey txayel;
ma'l motx itz'ejxixsat tib'.

Ye'k ma'j aanima b'a'n ni'an
vatz Tiohx,
ye'xhab'il ma'j.

13 Tan paat tzu'kin q'u kam
nije'ul titzi'.

Ech q'ul itut ma'j julil kamchil
aas vitzu'l ije'ul u kamnaj tuul.

A' chit ni'an txub'a'l tuch' q'u
taq'.

Utz yansa'm ni'an tuch'.

Echa' ichii tx'i'la txokop atil tu
q'u xaj itzi'.

14 Ta'xh atil titzi' u tz'ejo yol
ti' aanima utz,
u k'ayb'ixsa'm.

15 Oora ko'xh niyatz'one',
tii koj siatz.

16 Yuch'u'm utz,
sotzsa'm atil tu q'ul ipaaleb'al.

17 Ye' motx tootzaj kani'ch
ichoktu u paas.

18 Jatu koj satoksa tetz u xo'va
Tiohx.— Chia.^h

19 Pek qootzajle aas kajay q'u
mantaar atil tu u o'tla mantaar,

^g 3.4 Choktaj u Salmos 51.4.

^h 3.10-18 Choktaj u Salmos 14.1-3; 53.1-3; 5.9; u Isaias 59.7-8.

tetz q'u aanima q'u'l nitoksa tib' sijaq'. Ech kajay aanima ye'xhkam ma'j satale'. Pek aal sinach je' tib' aas aa paav. Tan kajay aanima satx'olp inujul tu u Tiohx. **20** Tan sa'kojb'ens b'a'n q'u aanima vatz u Tiohx ti' ko'xh inimal u o'tla mantaar. Pek a' itxa'k u o'tla mantaar sik'uch qe aas ab'iste q'u kam paav.

**Vik'uje' k'u'l ti' u Tiohx
sachitpun q'u aa paav**

21 Pek aatz cheel, vetik'uchlu vijikomil u Tiohx. Xamtel ti' u o'tla mantaar vetik'ucha. Techlal aas nojchit inujul. Utz alelnalchitka qe tu u o'tla mantaar tuch' q'u alol tetz u yolb'al Tiohx aas sa'chitik'uch vijikomil. **22** Vetik'uchlu tib' vijikomil u Tiohx sek'atza tiq'aq'al vik'uje' ek'u'l ti' u Jesucristo. Utz echat ko'xh si'an k'atz tere'n q'u aanima majte q'u'l saniman k'uxh puera. Yit' at koj jalb'alib' siatz. **23** Tan kajay aanima paavinnaj utz, xaannaj el k'atz vitechalil u Tiohx. **24** Pek oya ko'n taq'ax b'ens b'a'n si'an u Tiohx tu vi-b'a'n'il, tiq'aq'al u Cristo Jesusu. Tan a' satoon tu u paav. **25** Tan itxumb'al u Tiohx i'ana aas ul kamoj u Jesusu qi' ti' ichool q'u kupaav. Ech ti' vikajal va'l eli, sakuk'ul u kuyb'al. Tan sib' ipaciencia u Tiohx. Ech vi-k'uchtu vijikomil u Tiohx tzi' aas vetikuy kajay q'u kupaav b'anelka ma'x tiempo. Ta'xhtzii sak'uje' ik'u'l u aanima ti' u

Jesuus. **26** Ni'an u Tiohx ech tzi' tan, nojchit jikom. Utz a' isa' ik'uchax vijikomil qe tu u tiempo cheel. Tan nitaq' b'ens b'a'n q'u aanima q'u'l nik'uje' ik'u'l ti' u Jesusu.

27 Ech ye'k si'ane' satoksa je' iq'ii u aanima ti' inimal u o'tla mantaar. Ye'k saje' ivatz ti'. Tan yit' tiq'aq'al koj inimat u o'tla mantaar vetkuyli. Pek tiq'aq'al ik'uje' ik'u'l u aanima ti' u Jesusu nib'ens b'a'n vatz u Tiohx. **28** Ech nikutxakb'a' talaxe' aas a' nib'ens b'a'n vatz Tiohx q'u aanima q'u'l nik'uje' ik'u'l ti' u Jesusu. Yit' ti' koj ib'anle' kam nital u o'tla mantaar. **29** Utz aatz u Tiohx, yit' iTiohx ko'nkoxh q'u Israeel sijunal, pek iTiohx q'u puera aanima majte. **30** Tan ma'l ko'n vitxumb'al u Tiohx nitoksa ti' taq'ax b'en b'a'n u aanima. Sataq' b'ens b'a'n oj sak'uje' ik'u'l ti' u Jesusu; k'uxh tzok'el el b'iil ichi'l utz, k'uxh ye' tzok'el el ichi'l. **31** Loq' a' tekoj ni-kuk'one'lo'p u o'tla mantaar echil tzi'. Pek aal nikuk'ujb'a' vi-txakune' aas nik'uje' kuk'u'l ti' u Jesusu.

**Vik'uje' ik'u'l u Abrahaam
ti' u Tiohx**

4 **1** Pek çkam ech ib'ens b'a'n u kuk'uy kumam Abrahaam? çKam saqal ti'? **2** Tan oj ti' q'ul ib'a'n'il u Abrahaam aq'axku b'en b'a'n tu u Tiohx, sa'chitveeti atzi', satoksa je' iq'ii. ¡Loq' yit' vatz

Tiohx koj sit'anb'a'v tib'! 3 Tan nital u Yolb'al Tiohx ech tza':

—K'uje' ko'n ik'u'l u Abrahaam ti' u Tiohx.

Echixe'at aq'ax b'ens b'a'n tu u Tiohx.— Chia.ⁱ

4-5 Utz oya ko'n ni'an u Tiohx u taq'tu b'ens b'a'n u aanima. Yit' choeel koj. Pek ti' ko'n ik'uje' ik'u'l u aa paav, u Tiohx va'l niaq'on b'ens b'a'n. Ni-kuyaxe', k'uxh ye'xhkam ma'j ni'an ti' u b'a'n timerik'ulla'. Tan yit' ti' koj q'u b'a'n timerik'ulla' ni'an u aanima aas nitaq'ax b'ens b'a'n tu u Tiohx. Yit' ija'mel koj ti' vib'anone'. Ech koj b'anel taq'o u aq'onom aas nichool ti' u taq'on. Tan yit' oya koj u puaj nik'ule', pek ija'mel ti' u taq'on veti'ana.

6 Utz yolon u Daviid ti' u b'a'n timerik'ulla' majte tzi' va'l nik'ul u aanima oj nik'uje' ik'u'l ti' Tiohx. Tan nitaq'ax b'ens b'a'n, k'uxh ye'xhkam ma'j ni'an ti'.

7 Tal ech tza':

—Chi'b'eb'al tetz q'u aanima q'u'l nikuyul q'ul ipaav tu u Tiohx.

Utz nipaasal b'en q'ul ipaav ech tzi'.

8 Chi'b'eb'al tetz u aanima va'l yit' aa paav tere'n koj vatz u Tiohx.— Chia.^j

9 Loq' žab'il etz u mam b'a'n timerik'ulla' tzi'? žTetz ko'n tzik q'u aanima q'u'l tzok'el el b'iil ichi'l, oj tetz q'u'l ye' tzok'el el ichi'l majte? Tan niqale' aas ti' ko'n vik'uje' ik'u'l u Abrahaam ti' u Tiohx, aq'ax b'ens b'a'n. 10 Utz žkam b'anich tu u Abrahaam tu u tiempo tzi' aas taq'ax b'ens b'a'n tu u Tiohx? žTzok'ich tzik el b'iil ichi'l, oj ye' tzok'ich el? Ye'ich tzok'el el ichi'l. 11 Xamtel tzok'ax techit el b'iil ichi'l. Loq' techlal texhtu' aas ma't taqa'x b'ens b'a'n tu u Tiohx. Ech a' va'l tata tatin vatz q'u niman tetz u Tiohx k'uxh ye' tzok'el el ichi'l. Ech nitaq'ax b'ens b'a'n kajay q'u niman tetz u Tiohx ti' vik'uje' ik'u'l ti' u Tiohx ulyu ko'xh tza' tuul. 12 Utz echa' tata tatin u Abrahaam vatz q'u aanima q'u'l k'uxh tzok'el el b'iil ichi'l majte. Ta'xhtzii oj a' ne'n-tiq'o kamech vik'uje' ik'u'l u Abrahaam i'an ti' u Tiohx aas ye'sajich itzok'ax el ichi'l; yit' ti' ko'n koj q'u'l tzok'ax el b'iil ichi'l.

Viq'aq'al u k'uje'ich k'u'l ti' u Tiohx

13 Tan aatz u Tiohx, tal tu u Abrahaam aas sataq' u vatz amlika tx'ava' tu q'ul itu'xh ixalam. Loq' ti' koj aas ma'tich inimat u o'tla mantaar u Abrahaam; pek ti' ko'xh vijikom-al, ti' vik'uje' ik'u'l aas nojchit

ⁱ 4.3 Choktaj u Geenesis 15.6.

^j 4.6-8 Choktaj u Salmos 32.1-2.

satiq'o tib' q'u kam q'u'l tala'tzi'i u Tiohx tzi'. **14** Tan oj ti' inimal u o'tla mantaar sak'ulchik va'l tala'tzi'i u Tiohx, ye'k itxa'k sak'uje' ik'u'l q'u aanima ti' vi-b'a'nil u Tiohx atzi'. Utz ye'k satzajpu va'l tala'tzi'i u Tiohx tu u Abrahaam atzi'. **15** Tan aatz vigelax u o'tla mantaar, nitulsa ik'a'nal u Tiohx. Pek oj ye'k u o'tla mantaar, ¿kan chaj tek va'l saqelaxi? **16** Echixe'at sakuylu u aanima ti' vik'uje' ik'u'l ti' u Tiohx. Ech nimna'l aas oya. Utz txaklel viyol u Tiohx va'l tal tu u Abrahaam ti' q'ul itu'xh ixalam. Aya' q'u'l tzok'el el b'iil ichi'l echa' va'l nital u o'tla mantaar tuch' q'u'l ech ik'uje' ik'u'l ti' Tiohx va'l i'an u Abrahaam. Tan aatz u Abrahaam, echa' kutat tatin ti' vik'uje' kuk'u'l. **17** Tan ti' niyolonku u yol va'l tz'ib'a-malka ech tza':

—Vetvoksalaxhs itat sib'al tenam.— Chia.^k

Ech, a' u Tiohx va'l k'uje' ik'u'l u Abrahaam ti' tzi'. U Tiohx va'l niq'aavtitz'pixsa kamnaj. Utz atil tek q'u kam siatz, k'uxh ye'saj qilta'.

18 Utz inima u Abrahaam kam va'l tal u Tiohx te, k'uxh tiira ye'kanich remeero tilone'. Ech ti' ko'n vinimata' b'ens ik'uy imam sib'al tenam kam chit echa' va'l tal u Tiohx te: —Echil

q'ul atu'xh axalam savaq'e' tza'.— Texh te'le'.^l **19** Tan tiira k'ujlich ik'u'l u Abrahaam ti' u Tiohx. Paat ye't qeoni k'uxh tiira q'esich teku'en. 100 texh iya'b'utz, k'uxh tootzajich tuch' u Sara aas yameero texh sakami. Tan jolol q'esich teku'en. Utz k'uxh tootzajle aas ye' nichveet tiltu titz'in u Sara. **20** Loq' ye't ka'tziiun u Abrahaam ti' u kam tala'tzi'i u Tiohx te; pek aal maas tiq'o iyak'il tu vik'uje' ik'u'l ti' u Tiohx. Utz toksa iq'ii Tiohx.

21 Tan tiira nichinima aas mam Tiohx u Tiohx utz, si'an q'u kam q'u'l ma'tich talta' aas si'ane'.

22 Ech ti' ko'n vinimal u Tiohx i'an u Abrahaam, b'ens b'a'n tu u Tiohx.

23 Utz ti' ko'nkoxh u Abrahaam tz'ib'alikka u kam tzi' aas b'ens b'a'n tu u Tiohx.

24 Pek qi' majte, ab'iste o' nikunima u Tiohx va'l q'aav itz'pixsan u kuB'aal Jesusu.

25 Aya' va'l ti' ko'n q'u kuqel-b'alil yatza'xka. Pek q'aav itz'pixsal ti' qaq'ax b'ens b'a'n vatz u Tiohx.

U kuyb'al tiq'aq'al u k'uje'ich k'u'l ti' u Tiohx

5 1 Ech aatz cheel b'enyo' b'a'n ti' vik'uje' kuk'u'l ti' u Tiohx utz, b'a'n tek o' tuch' u Tiohx tiq'aq'al u kuB'aal Jesucristo. **2** Tan ti' ko'n u Jesucristo k'uxh vetetzano' ti'

^k 4.17 Choktaj u Geenesis 17.5.

^l 4.18 Choktaj u Geenesis 15.5.

vib'a'nil u Tiohx, va'l tii txaklelo' tuul cheel, ti' ko'n vik'uje' kuk'u'l ti'. Utz kaana kutxuq'-txune' tan, nikuch'ia u tuleb'al u Tiohx tu vitechalil. **3** Utz ta'n ko'n koj nitxuq'txunk'o' ti' u kam tzi', pek nikutxuq'txun majte k'uxh nikupaal tu mamaj tza'l. Tan qootzajle aas kuyak'il k'atz Tiohx nicheesa q'u tza'l ech sakuq'i' tere'n. **4** Ech k'uxh saul tere'n tza'l, sa'kojqeono' te. Aal kuyak'il nicheesa ti' ich'ial u tuleb'al u Tiohx. **5** Utz ye'k ko'nkoxh tokeb'al nikuch'ia u Tiohx. Tan oj ye'k tokeb'al, sotznaj kuk'u'l atzi'. Pek nikuch'ia tan, tz'ejel tek qaanima ti' u Tiohx tiq'aq'al u Tioxhla Espiiritu va'l aq'el qe, echa' ipeq'ax ku' a' qi'.

6 Tan ul kamoj u Jesusu qi' ti' kuchitpu tu q'u kupaav. A' i'anvu tu u tiempo va'l ye'k sa'ole'o', kam koj sakutx'ol kujunal ti' kuchitpu tu u paav. **7** Utz ab'il ko'nkoxh sab'anon aas sataq' tib' tu kamchil sivatzil ma'j b'a'nla aanima. Pek loq' kamal atil chit va'j siq'i' sakam ti' ma'j tiira b'a'n. **8** Pek ech koj u Jesusu tan, ul kamoj qi' k'uxh anko'xh o'ich aa paav. A' nik'uchvu u Tiohx qe tzi' aas nojchit tii qi'. **9** jEch oj chixh cheel ye' sateesa'o' vatz u mam ik'a'nal, aya' u choob'al paav utz, aal b'ennajtek'o' b'a'n siatz ti' vikameb'al u Jesusu! **10** Tan k'uxh o'ich ikoontra u Tiohx, ok kub'an tuch' ti' vikameb'al viK'aol. Ech ti' ku'en, b'a'n tek o' vatz u Tiohx, ech jyetz

ko'xh sikolo' tan, taq' u vatz iq'i'i isaj qi'! **11** Yit' ta'n koj, pek techal kutxuq'txun ti' u Tiohx tan, tiq'aq'al ko'n u Jesucristo b'a'n tek o' tuch' u Tiohx.

U chusb'al ti' u Adaan tuch' ti' u Cristo

12 Ma'l ko'n vinaj oksan u paav tu u vatz amlika tx'ava' tza'. Utz ti' u tok u paav, ok u kamchil. Ech kajay aanima aa paav taq'o utz, kamnaj tatin vatz Tiohx majte. **13** Ech atich tek paav tu u vatz amlika tx'ava' tza' aas ye'sajich taq'ax u o'tla mantaar. Loq' ye' ootzajimal ab'iste q'u kam paav, untz'oj ye'k mantaar. **14** Pek k'uxh echi, ul u kamchil ti' q'u aanima kajayil. A' xe'tik tikuenta u Adaan utz, ul ko'xh tikuenta u Moisees. Ul u kamchil ti' q'u aanima k'uxh ye'xhkam nichiqel u Tiohx echa' i'an u Adaan. Pek potzon kajay q'u aanima ti' vipaav u Adaan. Loq' atil toke'. Atil ma'l nik'am ti'. A' nik'am ti' aas sa'nalchit'ul va't u Vinaj. Utz saetzan uchchil ti' vib'a'nil.

15 Loq' jalel tib' va'l kani'ch tok u paav oki, tuch' u tul u oya nitaq' u Tiohx. Tan ma'l ko'n vinaj paavin b'axa, aya' u Adaan. Utz kajay aanima ijlen u paav. Ech ul u kamchil vatz tiohx ti' sib'al taq'o. Loq' aal maas techal u b'a'nil sik'ul q'u aanima, aya' u oya va'l taq' u Tiohx. Tan tetz sib'al aanima majte. Loq' tiq'aq'al u vinaj Jesucristo va'l ta'xh ma'l. **16** Utz yit' ela koj u

tok u paav tuch' u toya u Tiohx. Tan ma'l ko'n u paav i'an ma'l vinaj, ech aq'ax b'ens aa paav q'u aanima vatz u Tiohx. Yakich alaxoj iku' u choob'al paav ti' kajayil. Pek ech koj u b'a'nil, u toya u Tiohx tan, a' nitaq' b'ens b'a'n u aanima vatz Tiohx, nikuye' k'uxh sib'al paav b'anel taq'o. **17** Tan oj tiira vetpaal tetz u kamchil ti' vipaav ma'l ko'xh vinaj, a' chixh ye' sa'atin itiichajil tu b'enq'ii b'ensaj q'u aanima tiq'aq'al u vinaj Jesucristo. Aya' q'u'l nik'ulun u mam ib'a'nil u Tiohx ti' taq'tub'eno' b'a'n siatz.

18 Ech kam echa' talax iku' u choob'al paav ti' kajay aanima tu vipaav ma'l vinaj, echat ko'xh tul u b'a'nil majte. Ti' ko'n vijikomil u vinaj Jesusu nib'ens b'a'n q'u aanima. Ech tetz tiichajil tu b'enq'ii b'ensaj. **19** Utz ti' vi-qelb'alil ma'l u vinaj b'enku aa paav q'u aanima. Echat ko'xh ti' vinimal u vinaj Jesusu majte, sib'al aanima vetaq'ax b'ens b'a'n.

20 K'uxh oksal u o'tla mantaar tan, a' itxa'k sik'uch tu q'u aanima aas nojchit sib'al paav ni'ane'. Pek k'uxh sib'al paav i'an q'u aanima, aal ko'n paj ak'b'u vib'a'nil u Tiohx.

21 Ech k'uxh tiira atich ok q'u aanima jaq' u tz'ejb'al yol tetz u kamchil vatz Tiohx b'anel, echat si'an vib'a'nil u Tiohx majte; sa'xhtiq'o iyak'il ti' vijikomil. Aya' va'l nitaq' tiichajil tu b'enq'ii b'ensaj tiq'aq'al u Jesucristo, u kuB'aal.

U kamchil el vatz u paav

6 1 Pek ¿kam sakub'ane'? ¿Ta'n chixh b'anel sakub'an u paav, ech sa'ak'b'u vikuyun u Tiohx? **2** ¡Ye'xh b'oj si'ane'! Tan ab'iste o' chitpi'o' tu u paav, ela tuch' kamchil va'l vetkub'ane'l siatz. Ech kam tek toke' sa'tere'nkub'ane'. **3** Tan qootzajle aas ab'iste o' b'anel kuvautiismo tib'ii u Cristo Jesusu, ela kamy'o' tuch' vatz u paav. **4** Tan aatz u kub'antu kuvautiismo, a' nik'am ti' aas vetkamo'. Ela vetmujaxo' tuch' u Jesusu tu jul. Vetya'o' ti' ib'anax u paav. Utz a' nik'am ti' majte aas vetq'aavitz'p'o'. Ech kuk'uche' aas paarten tek u kutxumb'al. Ela tek o' tuch' u Jesusu va'l q'aav itz'pixsal tu vi-techalil u kuTat xo'l q'u kamnaj.

5 Ech, oj kamy'o' echa' va'l i'an u Jesusu, saq'aavitz'p'o' majte echa' va'l i'ana. **6** Qootzajlu teku'en niyolonka, aas ya'y kub'antu q'u ye'xtxojla chaj kam nichkub'ane'. Ela tuch' kamy'o' vatz kurus. A' toke' aas yit' aye'n tere'n koj o' tikuenta u paav.

7 Tan aatz u aanima va'l ninima aas kamnaj u o'tla txumb'al siatz va'l iq'omich taq'o, nitaq'ax b'ens b'a'n.

8 Ech oj kamyu tek u kuye'x-txojla txumb'al ti' inimal u Cristo, kunimataj aas sa'atin kutiichajil k'atza majte. **9** Tan q'aav itz'pinaj tek u Jesusu. Utz qootzajle aas sa'tere'nkojkami. Tech tere'n koj u kamchil ti'.

10 Ta'n kamchil el i'an u Cristo vatz u paav aas kami. Ye'kan tokeb'al u paav ti'. Utz aatz cheel, itz'lel k'atz u Tiohx b'enamen. **11** Echat seb'an majte. B'antaj aas aya'l kala kamye'lex vatz u paav. Ech tiira itz'lelex k'atz u Tiohx tiq'aq'al u kuB'aal Cristo Jesusu.

12 Utz ye' ko'xh etaq' tzii aas sa'tere'npaal tetz u paav tu vechi'l. Ye' etaq' tzii sisub'ex u tacha'v vechi'l ti' ib'anax u paav. **13** Ye' etaq' q'ul echi'l satxakun ti' ib'anax u ye'xtxoj. Pek a' setaq'v etib' tu u Tiohx. Tan jalpinaj tek q'ul etxum-b'al. A' tek itz'lelk'ex ti' ib'anax q'u kam b'a'n xo'l q'u aa paav. Ech aq'taj vechi'l tu u Tiohx satxakun ti' ib'anax q'u kam jikom. **14** Ech ye'kan sisub'ex u paav tan, aye'n tere'n koj ex tikuenta u o'tla mantaar. Pek aye'ntek'ex tu vi-b'a'nil u Tiohx.

U okchil jaq' imantaar u Tiohx

15 Loq' k'uxh ye'kan o' tikuenta u o'tla mantaar, ye'k si'ane' sa'tere'nko'xhpaavino'. Ta'n ko'n chixh saqalva aas aye'ntek'o' tikuenta vikuyun u Tiohx, sa'tere'npaavino'. Ye'xh-kani'ch. **16** Tan echa' u aanima va'l nik'ayi tib' tu aq'on xe' ma'll b'aal aq'on.^m Ta'n nitok tikuenta. A' texh ninima. Echat ex majte. Ta'n netok tikuenta

ab'il nenima, oj u paav, va'l kamchil niya'eb'e; oj u Tiohx va'l salochonex ti' eb'ens jikom. **17** Pek ta'ntiohx tu u Tiohx tan, k'uxh atich'ex tikuenta u paav veti'anka, tuch' chit etanima enima u chusb'al va'l k'ulel tek setaq'o cheel. **18** Ech elnajtek'ex jaq' u paav. Utz a' texh atilk'ok'ex ti' ib'anax vijikomal.

19 Aatz q'u kam nival sete tza', vatzsaj yolil xo'l aanima. Ech sapaal etxumb'al tuul. Kam echa' etaq'tu vechi'l ti' ib'anax u paav veti'anka, echat chit seb'an cheel ti' etaq't etib' ti' ib'anax q'u kam jikom utz, ti' exaane'l k'atz paav. **20** Tan aatz atich'ex tikuenta u paav, ye'kich etokeb'al ti' q'u kam jikom. Tan echa' k'ayimal etatin tu aq'on taq'o. **21** Utz ¿kam nicheb'an kanaal ti' q'u kam nicheb'ane'? Tan kamchil ko'n vatz Tiohx viya'eb'al. Aya' q'u kam q'u'l nitek-ech'ixvu ti' cheel. **22** Pek aatz cheel, elnaj tek ex jaq' u paav utz, okyex ti' inimal u Tiohx. A' ekanaal aas xaannajtek'elex k'atz u paav. Utz a' iya'eb'al u tiichajil tu b'enq'ii b'ensaj. **23** Tan aatz u choob'al tetz u paav, aya' u kamchil vatz Tiohx. Pek aatz u oya nitaq' u Tiohx ti' inimal u kuB'aal Cristo Jesusu, aya' u tiichajil tu b'enq'ii b'ensaj.

^m **6.16** Aatz u yol “aanima va'l nik'ayi tib' tu aq'on”, aya' u yol “esclavo” tu kastiya. Choktaj U Xhan 8.31-36; Ka'b' U' Itz'ib'a U Lu' 2.19.

U tel q'u niman tetz u Jesus
jaq' u o'tla mantaar

7 1 Hermanos, tek' etootzajle aas ta'xh txayel q'u aanima ti' inimal q'u mantaar tuul itz'lele. Utz tootzaj u kam q'u aanima tzi' q'u'l tootzajle u o'tla mantaar. **2** Echa' ma'l tzumlich ixoj, ato'k jaq' u mantaar tetz tzumb'a'a tuch' vivinaj tuul itz'lele. Pek oj sakam vivinaj, elyu jaq' u mantaar va'l nich-txayon tuch' vivinaj. **3** Tan oj sik'ul tib' u ixoj tuch' va't vinaj tuul itz'lel vivinaj, vetteesal tib' tu b'ey tuch' va't vinaj atzi'. Tan yit' ik'u'lel koj. Pek oj sakam vivinaj, nitel u ixoj jaq' u mantaar va'l nichtxayon tuch' u q'etz ivinaj. Ech saveeti sik'ul tib' tuch' va't vinaj utz, yit' eesaib' tu b'ey koj ni'an tuch' u vinaj tzi'.

4 Echat ex majte hermanos. Paat elnajtek'ex jaq' u o'tla mantaar ti' enimat vikam u Cristo. Tan kamnajtek'elex vatz u paav. Ex tek tetz u Cristo, va'l q'aav itz'pinaj tika'paj. Ech k'uchtaj tu veb'anone' aas q'an-b'inajex k'atz u Tiohx. **5** Tan aatz atich'ex ti' inimal u o'tla mantaar, kaana achva paav atich sek'atza taq'o. Ech a' chit nich-eb'an va'l tu kamchil nitiq'ov-b'enex. **6** Pek aatz cheel, elyex jaq' u o'tla mantaar va'l atich-k'ex. Ela tuch' kamyex siatz. Ech a' tek netiq'o u ak' txumb'al tetz u Tioxhla Espiiritu. Yit' a' tere'n koj u o'tla mantaar tz'ib'amal.

U tatin u paav sukuk'atza

7 Loq' yit' a' koj tek niqal majte aas paav u o'tla mantaar. Pek a' niqale' aas tiq'aq'al u o'tla mantaar vetqootzaji kam u paav. Ye' qootzaj koj atzi' oj paav va'l aas saqachva ok tetz aanima aas ye' koj nital u o'tla mantaar: —Yaachva ok tetz aanima.— Chia. **8** Pek k'uxh ech nital u o'tla mantaar, aal vettiq'o iyak'il u achva paav sunk'atza. Kam texh ye'xtxojla kam nivachva taq'o. Utz ye'k koj u o'tla mantaar, ye' ootzajimal koj ab'iste q'u kam paav.

9 Tan aatz ye'ich vootzaj u mantaar, b'a'n ko'xh in; ye'k unpaav nichunnache'. Pek aatz vootzajit u o'tla mantaar, vootzaji aas kamnain vatz Tiohx ti' q'u paav nunb'ane'. **10** Kamal aal a' si'chtal ve nichvale' aas itz'lelin vatz Tiohx. Pek aal a' pe'k sik'uch ve aas in aa paav; kamnain vatz Tiohx. **11** Ech vet-iyatz'in u paav niyolonka. A' vet-txakun u o'tla mantaar ti' vootzajita' aas kamnain vatz Tiohx.

12 Ech toke' aas tiira b'a'n u o'tla mantaar, jikom. Utz inujul nitale'. Yit' paav koj. **13** Loq' yit' a' koj vetyatz'onin u b'a'n va'l nital u o'tla mantaar. Pek aatz u paav, nik'am ti' u o'tla mantaar ti' ixaansat'elin k'atz Tiohx. Ech kamnain vatz u Tiohx taq'o. Tan a' isa' aas b'enamen in aa paav.

14 Qootzajle aas lochol qetz u o'tla mantaar k'atz Tiohx. Pek in

va'l b'ennajin ti' ib'anax u tacha'v vunchi'l; k'ayimal vib' tu u paav. **15** Ye' tek nipaal untxumb'al tu q'u kam nunb'ane'. Tan yit' a' koj nunb'an q'u kam b'a'n. Pek aal a' nunb'an q'u kam q'u'l ye'xtxoj, k'uxh yu'nsa' sunb'ane'. **16** Utz oj a' nunb'an u kam va'l yu'nsa' sunb'ane', a' techlal atzi' aas b'a'n u o'tla mantaar. **17** Ech yit' in koj chit tuch' untxumb'al nunb'an q'u kam ye'xtxoj, pek a' nipaal tetz u paav sunk'atza. **18** Tan ni'xhun-nache' aas ke'ch koj u b'a'nil sunk'atza tu vunchi'l. Tan k'uxh ni'xhvachva ib'anax q'u kam b'a'n vatz Tiohx, ye' nivole' ti' ib'anaxe'. **19** Yit' a' koj nunb'an q'u kam b'a'n q'u'l nivachva ib'anaxe'. Pek a' nunb'an q'u kam q'u'l ye'xtxoj k'uxh yu'nsa'. **20** Ech oj a' nunb'an q'u kam q'u'l yu'nsa' ib'anaxe', unchee' yit' in koj nib'anon atzi', pek u paav va'l atil sunk'atza.

21-22 Ma'xh tek villa' aas k'uxh ni'xhvachva ib'anax q'u kam b'a'n, k'uxh a' chit unsa' tu u vaanima inimal u mantaar tetz u Tiohx, aal ta'n paj nunb'an q'u kam ye'xtxoj. **23** Pek atil va't u yak'il sunk'atza tunchi'l aas nipaal tetz vatz q'u b'a'nil nivitz'a. A' va'l txayonnaj vetz. Utz nitiq'ob'enin ti' ib'anax u paav.

24 ¡Ech txumb'al unvatz! tan, ¿ab'il va't saesanin tu u achva paav sunk'atza tza', va'l tu kamchil nitiq'ovb'enin? **25** Ta'xh u Tiohx salochonin. ¡Echixe'at

nivaq' ta'ntiohx te ti' u kuB'aal Jesucristo! Ech a' nunnima u Tiohx tuch' vunpensaar, k'uxh aatz vunchi'l, paav isa'.

U tatin u Tioxhla Espiiritu k'atz q'u nojla ik'aol ime'al Tiohx

8 **1** Unchee' aatz cheel, ye'kan sa'alax iku' u choob'al paav ti' q'u aanima q'u'l okyu ti' u Cristo Jesuus. Aya' q'u'l ye'xhkam ni'an q'u tacha'v u chi'l. Pek a' ni'an q'u kam isa' u Tioxhla Espiiritu. **2** Tan aatz u Tioxhla Espiiritu va'l niaq'on u tiichajil k'atz u Jesucristo, a' vet-chitpuno' vatz u paav utz, vatz u kamchil tu choob'al paav. **3** Tan ye'k iyak'il u o'tla mantaar ti' kuchitpu vatz u paav tu u kuchi'l, pek u Tiohx vetchitpuno'. Tan vetichaju'l viK'aol. Vettaq' b'ens aanima echa' aa paav utz, vet'ulkamoj tuch' vichi'l ti' u paav. Ech a' vet'ole' ti' teesal viyak'il u paav tu u kuchi'l. **4** Ech vet'uli'an qi' tan, a' isa' sitzojpi va'l nijaj u o'tla mantaar qe. Ech ye'kan sakub'an q'u paav nital u kuchi'l, pek a' sakub'an q'u kam isa' u Tioxhla Espiiritu.

5 Tan aatz q'u aanima q'u'l b'anol tetz tacha'v vichi'l, ta'xh nititz'a ib'anax b'enamen q'u tacha'v. Pek aatz q'u'l atil k'atz u Tioxhla Espiiritu, a' ni'an q'u kam q'u'l isa' u Tioxhla Espiiritu. **6** Ech oj txoxelo' ti' ib'anax q'u kam q'u'l isa' u Tioxhla Espiiritu, a' kukanaal u tiichajil tu b'enq'ii b'ensaj utz, tuch' u paas. Pek oj

a' txoxelo' ti' ib'anax q'u kam isa' u kuchi'l, a' iya'eb'al u kamchil vatz Tiohx. **7** Tan aatz q'u tacha'v u chi'l, koontraib' tuch' Tiohx. Tan nikojinima viyolb'al u Tiohx. Utz sa'kojole'i sinima majte. **8** Echixe'at niqale' aas sa'kojitzuq'txunsa Tiohx u aanima va'l a' ni'ane' kam isa' vichi'l.

9 Pek aatz ex, yit' a' tere'n koj atilk'ok'ex ti' ib'anax u tacha'v q'ul echi'l. Pek a' tek neb'an q'u kam isa' u Tioxhla Espiiritu. Ta'xhtzii oj nojchit atil u Tioxhla Espiiritu sek'atza. Tan ab'il va'l ye'k viTioxhla Espiiritu u Cristo k'atza, yit' tetz koj u Tiohx atzi'. **10** Tan oj atil u Cristo sek'atza, tiira elnajtek'ex vatz u paav atzi'. Nojchit echa' kamnajtek'elex siatz. Pek itz'lel tek vetaanxelal vatz Tiohx tan, aq'axyub'enex b'a'n siatz. **11** Tan tiq'aq'al u Tioxhla Espiiritu tetz u Tiohx, q'aav itz'pu u Jesuus xo'l q'u kamnaj. Utz anko'xh u Tioxhla Espiiritu tzi', sa'aq'on itiichajil vechi'l tu b'enq'ii b'ensaj majte.

12-13 Echixe'at nival sete hermanos, ech kala ma'l kutx'oj atil xe' u Tiohx. Ech kub'antaj q'u kam isa' u Tioxhla Espiiritu. Yit' a' koj sakub'an q'u kam isa' u chi'l va'l yatz'elo' ni'an vatz Tiohx. Kusotzsataj q'u tacha'v u chi'l ti' inimal u Tioxhla Espiiritu tan, a' iq'aq'al u tiichajil tu b'enq'ii b'ensaj xe' Tiohx.

14 Tan a' ik'aol ime'al Tiohx q'u aanima q'u'l ninima kam nital u Tioxhla Espiiritu te.

15 Tan aatz u Tioxhla Espiiritu va'l vetek'ula, va'l vetaq'onb'en-ex sik'aol ime'al Tiohx, yit' a' koj nitoksavex jaq' u o'tla mantaar, aas ta'xh b'anel xo'val etatin taq'o. Pek ye'k exo'val setale': —¡KuTat!— Chajex tu u Tiohx.

16 Tan u Tioxhla Espiiritu atko'xh ninachpixsan tu u qaan-xelal aas nojchit o' ik'aol ime'al Tiohx. **17** Ech ela tek saetzano' tuch' u Cristo ti' q'u kam xe' Tiohx. Tan b'ennajtek'o' sik'aol Tiohx. Ta'xhtzii oj nikuq'i' q'u tza'l echa' q'u'l paalku u Jesuus. Ech so'ok'o' k'atza tu vitechalil tu Amlika.

18 Ech nival sete, aas ye' ko'xh qeonex tu q'u tza'l nipaalk'o' tu u tiempo tza'. Tan pitz'kin ku'en atzi'. Pek a' tiira techal u mam b'a'nil sataq'vo' u Tiohx toj i'ane'. **19** Tan aal antu kajay q'u kam q'u'l icheesa u Tiohx tu u vatz amlika tx'ava' tza' nich'iane', va'l ich'iata' aas sik'uch q'ul ik'aol ime'al u Tiohx aas jalpixsamal tek tu vitechalil u Tiohx. **20** Tan kajay u vatz amlika tx'ava' tza' oknaj jaq' ma'l u yannajla txumb'al.ⁿ Loq' yit' ipaav koj aas echi. Pek u Tiohx aq'on tzii ti'. Loq' sa'nal-q'aavb'en b'a'n aas su'ul u chitpi-chil nich'ial tuch' txuq'txunchil. **21** Ech sa'nali'an b'a'n; sajalpu tu u tatin cheel. Tan tiira yannaj

ⁿ **8.20** Choktaj u Geenesis 3.17-19.

u tatine'. Pek si'an b'a'n tikuenta u techalla chitpichil va'l su'ul ti' q'ul ik'aol ime'al u Tiohx. **22** Tan qootzajle aas ni'xhijelun q'u kam b'anel tu u Tiohx tu u vatz amlika tx'ava' cheel. Kaana tza'l k'axk'o nipaalka. Techal tok tu peena, echa' ichi'on ma'l ixoj aas sa'tekatin titz'in. **23** Utz yit' ta'n koj u vatz amlika tx'ava' ni-ch'iane' tzi', pek ant o' majte, ab'iste o' b'axal ok u Tioxhla Espiiritu sukuk'atza. Tan aatz u k'axk'o tzi', a' techlal aas sa'tek'elo' tu u tza'l. Ech cheel tekoj ch'exp'o' tu u kuchi'l tza' nital qaanima. Nal tekoj ijalpixsa u qatin u Tiohx niqale'. Aya' o' aq'eltek'b'eno' ik'aol ime'al u Tiohx. **24** K'uxh chitpinajtek'o' tu q'u kupaav, atil ma'l nikuch'ia aas ye'saj qilt iatz. Tan aatz va'l vetqill iatz, ye'xhkam ve't saku-ch'ia te. ¿Satz ko'xh kuch'ia ok ma'j kam oj atil tek tu kuq'ab'? **25** Pek oj a' nikuch'ia u kam va'l ye'saj qilta', kuch'iataj. Atoj kupaciensia.

26 Tan a' lochol qetz u Tioxhla Espiiritu ti' q'u kam q'u'l ye' niqole' ti'. Tan ye' nikutx'ol ijajax sukujunal. Echa' tzi' aas sakujaj ma'j kam tu u Tiohx tu kuq'ilat kusik'leta', ye' qootzaj kam chit ech ijajle'. Pek nitoksa tib' u Tioxhla Espiiritu qi'. Ni'xh-ijelun qi' vatz Tiohx; sa'kojtx'ol-ax talax va'l ni'an qi'. **27** Pek a' ootzajin tetz u Tiohx va'l ni-pich'un taanima q'u aanima. Utz a' ootzajin tetz kam va'l nijaj u Tioxhla Espiiritu te qi'. Tan

nitoksa tib' u Tioxhla Espiiritu ti' q'u niman tetz u Jesusu, ti' ijajax tu u Tiohx kam nisavsa. Tan a' ootzajin tetz vitxumb'al u Tiohx.

U taltu u Pablo aas ye'xhkam saeesan uchchil k'atz u Tiohx

28 Utz qootzajle aas u b'a'nil nitul ti' kajay q'u'l tz'ejel taanima ti' u Tiohx. Aya' q'u'l sik'lemal taq'o ti' ib'anax vi-txumb'al. **29** Tan o'ten tootzaji el u Tiohx ab'iste q'u'l saniman. Utz o'ten i'ane'l ti' aas ech se'enka viK'aol. Ech aatz viK'aol tzi', a' u b'axa. Ech tatine' atzika xo'l tere'n q'u niman tetz u Tiohx. **30** Ech aatz q'u'l o'ten i'ane'l u Tiohx ti', isik'le ti' ma'j aq'on k'atza. Utz aatz q'u'l isik'le, a' q'u'l taq' b'ens b'a'nla chaj aanima. Utz a' q'u'l sak'ulun u techalil k'atza.

31 Ech ¿kam b'oj saqal ti' u kam tzi'? A' saqale' aas untz'oj atil u Tiohx qi', ye'xhab'il ko'xh tech qi'. Tan a' kumol Tiohx.

32 Tan aal ye't imaj tib' u Tiohx ti' taq'ax viK'aol tu kamchil qi'. Ech oj taq' viK'aol qi', ¿oj chixh ye' sataq' kajay tere'n b'a'nla chaj oya qe?

33 Utz aatz cheel, ye'xhab'il ko'xh ve't sa'aloon aas an tere'n aa paav q'ul itxaaom u Tiohx. Tan u Tiohx va'l niaq'on b'ens b'a'n u aanima. **34** Ech ab'il koj tech ti' taq'ax b'en q'u'l itxaaom u Tiohx tu choob'al paav. Tan u Cristo tek aa yol ti'. Tan a' va'l kam ti' ichool vipaav q'u aanima. Utz q'aav

itz'pinaj teku'en. Utz atil tiseb'al u Tiohx cheel. Nitoksa tib' qi' vatz u Tiohx; oksan kuyol k'atza. **35** Echixe'at ye'xhkam ko'xh sa'eesano' tu u kutz'ejtu qaanima ti' u Cristo. Niko'xh q'u il tza'l; niko'xh q'u k'axk'o; niko'xh q'u chi'k'ulan qetz; niko'xh u me'b'a'il ti' echb'ub'al, ti' oksa'm; niko'xh q'u xo'eb'alla chaj kam. Utz niko'xh u kamchil. **36** Tan echa' va'l tz'ib'amalka tu u Yolb'al Tiohx:

—Sai' ku'en k'uxh ato'k'o' vatz kamchil b'enamen.
Echa' karne'l aas a' nich'ia
tiq'ol b'en tu paq'b'al tetz.—
Chia.^o

37 Loq' k'uxh ech q'u tza'l tzi', b'a'n saelk'o'. Tan aatz o', tiq'aq'al u Jesucristo va'l ni'an tii qi'. Kaana kub'antu kanaal, paalchu vatz q'u aa kanaal tu u vatz amlika tx'ava' tza'.

38-39 Ech tiira nunnima aas ye'xhkam ko'xh sa'eesanka'o' ti' u Tiohx va'l tiira tii qi' tiq'aq'al u kuB'aal Cristo Jesus: niko'xh u kamchil; niko'xh u vatz kuq'ii kusaj; niko'xh q'u aanjel; niko'xh tioxhil tx'i'li'inaj; niko'xh aanxel tetz kam; niko'xh q'u kam tu u tiempo cheel tza' utz; niko'xh q'u kam q'u'l tule'; niko'xh q'u kam tzian je'naj utz; niko'xh q'u kam tzian ko'p utz; niko'xh ma'j tu q'u kam ib'ano'm u Tiohx.

Vib'ens tenam Tiohx q'u Israeel

9 **1** Tiira tootzaj u Cristo aas inujul q'u kam savale' tza'. Yit' txub'a'l koj tan, u Tioxhla Espiiritu nioksan tunnachb'al aas inujul. **2-3** Tiira nuntxumun ti' q'u vitz'in vatzik q'u'l ma'l unkajal tuch'. B'enamen atil ma'l txumu'm tu vaanima ti' q'u vetz aa tenamil. Tan ye' ninima u Jesus. Aal tek b'a'n tz'ejel koj tzii vi', xaansamalkojelin k'atz u Cristo, ta'xhtzii samotxok k'atz u Jesus. Tan tii'in ti'. **4** A' nival q'ul itu'xh ixalam u Israeel. Mamaj b'a'n nil k'ulel taq'o. Tan aal u Tiohx aq'on b'ens ik'aol ime'al. Utz atin u Tiohx tixo'l tuch' vitechalil. I'an unjolol nuk'u'm tuch'. Ech aq'ax q'u mantaar te tikuenta u Moisees. A' nitale' aas kani'ch inimal toksal u Tiohx si'ane'. Utz tal u Tiohx te aas sik'ul tere'n mamaj b'a'n nil oj sitzojpi va'l nital u nuk'u'm. **5** Aatz q'u aanima tzi', jolol itu'xh ixalam q'u techalla chaj kuk'uy kumam. A' ul itz'poj-ku viTxaaom u Tiohx tixo'l tuch' ichi'l. Aya' u Tiohx va'l a' vi' q'u kam kajayil. Utz tetz u tokeb'al q'ii b'enamen. A'i.

6 Loq' ti' koj aas a' niyolpu u yolb'al Tiohx, k'uxh ye' ninima u Jesus q'u Israeel. Pek ti' tan, kajay koj q'ul itu'xh ixalam u Israeel jolol itenam Tiohx. **7** Utz kajay koj q'u'l itu'xh ixalam u Abrahaam tu vichi'l iq'omal

^o **8.36** Choktaj u Salmos 44.22.

vitxumb'al taq'o k'atz Tiohx. Tan tal u Tiohx te ech tza': —Ta'xh avii mam txaael q'u'l se'el k'atz u Isaac.— Texh te.^p **8** A' tok u yol tzi' aas yit' kajay koj q'ul itu'xh ixalam u Abrahaam jolol ik'aol ime'al Tiohx. Pek ta'xhtu' q'u'l itu'xh ixalam u Isaac, q'u'l i'an u nuk'u'm u Tiohx ti' sab'ens ik'aol ime'al. **9** Ech va'l tal u Tiohx tza': —Sunb'an untxum-b'al ti' u Sara tu u tiempo tza' utz, sa'atin ma'l tal titz'in, xiak.— Texhtu'.^q

10 Utz echat paje' u Rebeca. Atin titz'in, xu'm; ma'l ko'n itat sika'b'il. Aya' u Isaac u kuk'uy kumam. **11-12** Utz k'uxh ye'-sajich titz'pu q'u talaj nitxa' tzi', ye'sajich tootzajit ib'anax u b'a'n u ye' b'a'n, tal u Tiohx tu u Rebeca ech tza': —Aatz u atzika, aal so'ok jaq' imantaar u tza'q'a.— Texh te. Tiira titxum-b'al u Tiohx elka aas ab'il sab'anon u q'esalail te. Ech vatzsaj ni'elka aas yit' ti' koj vib'anon u aanima ni'enku u Tiohx tu vitxaaone', pek tiira te ni'elka ab'iste nitxaae'. **13** Ech paje' u yol va'l tz'ib'amalka nital ech tza': —Tii'in ti' u Jacoob, pek yu'nsa' u Esauu.— Chia.^r

14 Ech ħkam b'oj saqal ti' u kam tzi'? ħTi' tzik aas yit' ijjikomal koj ni'an q'u kam u Tiohx? Yit' a' koj. **15** Tan tal u

Tiohx tu u Moisees ech tza': —In ko'xh li'ilon ab'il unsa' suntxum iatz. Utz in ko'xh li'ilon ab'il unsa' sunloche'.— Texhtu'.

16 Ech toke' yit' a' koj nitxaa u Tiohx q'u'l ni'xhtachva satxaaali; niko'xh q'u'l va'l tela' tok ti' ib'anax u b'a'n'il. Pek tu u Tiohx ni'elka ab'il sitxum iatz. **17** Tan echa' va'l tal u Tiohx tu viYolb'al ti' u faraoon ech tza':

—Vetvoksa'axh ijlenalil tan, a' unsa' aas sunk'uch sai' q'u mamaj kam nunb'ane'. Ech so'-ootzajil vunb'ii tu kajay u vatz amlika tx'ava'.— Texh te.^s

18 Ech aatz u Tiohx, nitxum iatz ab'il isa' sitxum iatz. Utz ni-tiib'ixsa taanima ab'il isa' sitii-b'ixsa taanima.

19 Utz kamal setal cheel: —ħKantu' nib'ensa aa paav q'u aanima u Tiohx unchee'? ħOj ta'xh nipaal tetz vitxumb'al?— Kamal chajex. **20** Loq' ab'itaj etile'. Ye'xhkam etijle'm aas sa-ko'xhetal kam ti' u Tiohx. Tan echa' ma'j tz'aj, ħtz'oj tzik sa-ko'xhichok ixet' k'atz u tz'ajol tetz? Satal te ech tza': —ħKantu' ech muntz'ajax veta'an tza'?— Chaj koj. **21** Tan atil tiq'ab' u tz'ajol kam isa' si'an tu u chaxkab'. Atil tiq'ab' aas si'an ma'j tz'aj, b'a'nla kam saku' tuul. Utz si'an va'tioj aas tzu'kin kam saku' tuul.

^p **9.7** Choktaj u Geenesis 21.12.

^q **9.9** Choktaj u Geenesis 18.10, 14.

^r **9.11-13** Choktaj u Geenesis 25.23; u Malaquias 1.2-3.

^s **9.17** Choktaj u Eexodo 9.16.

22 Echat u Tiohx tan, ik'uch vi-k'a'nal tuch' u mam iyak'il ti' u onkonil. Loq' b'axa atin ipaciencia ti' q'u aa paavla chaj aanima q'u'l nojchit nichik'ulo'k ti' aas sik'ul choob'al paav. Yit' yakich ko'nkoxh ik'ul u choob'al paav taq'o. **23** Tan aatz u Tiohx, ichok txumb'al ti' ik'uchax u mam techalil atil k'atza. A' ik'uchvu ti' q'u aanima itxum iatz q'u'l itz'amal nal taq'o, q'u'l jolol echa' tz'aj b'a'nla chaj kam niku' tuul.

24 Ech q'u aanima vetisik'le. Aya' o', o' Israeel. Utz yit' ta'n koj, pek antu q'u puera aanima.

25 Echa' nital tu u Oseas aas:

—Sa'nalvaq' b'ens untenam q'u'l k'uxh yit' untenamich koj.

Utz sa'nalunb'an tii'in ti' vuntenam, va'l echa' unk'u'lel va'l k'uxh yit' tiichkojin ti' b'anel.— Chia.^t

26 Utz tal paj tu u Oseas aas:

—Yit' ex koj untenam.— Texh ti'. Anchit sa'alaxku te aas:

—Ex ik'aol ime'al u itz'lich Tiohx.— Chaj.^u

27 Utz nital u Isaias ti' q'u Israeel ech tza' majte:

—K'uxh ye' acheb'e ixaan q'u Israeel si'ane',

echa' tatin sanaab' tzi' mar, ta'xh sachitpi unjolol q'u'l txaael.

28 Tan tijikomai chit sataq'u'l vik'a'nal u Tiohx xo'l q'u aanima tu u vatz amlika tx'ava'.

Utz sa'texhuchi.— Chia.^v

29 Echa' va'l ib'axab'sa talax u Isaias:

—Ye't koj itxaaka tere'n kutu'xh kuxalam u Tiohx, u Tiohx viB'aal q'u txijtxub'al tu amlika tzi', b'oono kusotz koj; echa' b'anax tu u tenam Sodoma.

Utz, b'oono kuveet koj echa' u Gomorra.— Chia.^w

U titz'at q'u Israeel aas a' sachitpun u o'tla mantaar

30 Ech ¿kam saqal ti' u kam tzi'? Tan aal tuch' ko'xhtu' vet-k'uje' ik'u'l q'u puera aanima ti' u Tiohx, b'enyu b'a'n vatz Tiohx, k'uxh aal ye' nichtitz'a ib'anax vijikomai. **31** Pek aal yit'e'ch koj q'u Israeel. Tan k'uxh va'l chit taq'tu yak'il ti' itzojpil u o'tla mantaar ti' ib'en jikom vatz Tiohx, aal ye'n aq'ax b'ens jikom vatz Tiohx. **32** ¿Kantu' ye't aq'ax b'en jikom? Ti' tan, ye't k'uje' ik'u'l ti' u Tiohx aas sakuyax q'u'l

^t **9.25** Choktaj u Oseas 2.23.

^u **9.26** Choktaj u Oseas 1.10.

^v **9.27-28** Choktaj u Isaias 10.22-23.

^w **9.29** Choktaj u Isaias 1.9.

ipaav. Pek a' nimotxtitz'a aas sab'ens jikom vatz Tiohx ti' ib'anax q'u'l nital u o'tla mantaar. Ech aatz tu va'l nimotx-i'ane' tzi', echa' tel ti' sivan oksamal tib'ey. **33** Echa' va'l nital u Yolb'al Tiohx ech tza':

—At noj b'enku sete tan, savoksa ma'l u Sivan tu Sioon tetz olq'ichil.

Ma'l Sivan aas saolq'e'l aanima ti' utz, saku'i.

Pek ab'il sak'uje' ik'u'l ti', sa'kojch'ixvixsali.— Chia.^x

10 ¹ Hermanos, aatz va'l nital u vaanima, aya' va'l sachitpu q'u Israeel tu q'ul ipaav. Utz tiira nunq'ila unsik'le u Tiohx ti'. ² Tan tek' vootzaj aas nojchit k'onel taanima ti' Tiohx nitale'. Pek yit'e'ch koj inimale' va'l nimotxi'ane'. Ye' tootzaj u txumb'al ti'. ³ Tan ye' tootzaj vijikomil u Tiohx ti' taq'ax b'ens b'a'n q'u aanima. Echixe'at nichok txumb'al aas ijunal samotxichitpu je' tib' tu q'ul ipaav. Ye'xhkam nitoksa tetz vijikomla txumb'al u Tiohx. ⁴ Tan ye'xhat nimotx-b'enku te aas a' tzojpixsan utz, a' ya'san u o'tla mantaar u Cristo. Utz ab'il q'u'l sak'uje' ik'u'l ti', a' q'u'l sab'ens b'a'n vatz Tiohx.

⁵ Tan itz'ib'aka u Moisees kani'ch ib'ens jikom q'u aanima vatz u Tiohx ti' inimal u o'tla mantaar. Tal ech tza': —Aatz u aanima va'l nojchit so'ole' ti' itzojpil va'l nital u mantaar, a' va'l si'itz'pu vatz Tiohx.—

Texhtu'.^y **6** Utz tal paj u Moisees majte kani'ch ib'ens b'a'n q'u aanima vatz u Tiohx q'u'l sak'uje' ik'u'l ti' u Tiohx: —Ech ye' ko'xh etala aas tzian atilku u Tiohx sek'atza. Tan ministeer koj saje'op'o' tu Amlika ti' en tiq'ol ku'l viTxaaom u Tiohx. **7** Utz ye' ko'xh etal majte aas tzian ko'p tu mam jolob'txan xo'l kamnaj atilku u Cristo. Utz ministeer se'nqiq'o' ji'ul.— Chia.^z **8** Pek ¿kam tok va'l nitale' tzi' unchee'? A' nitale' va'l tz'ib'a-malka ech tza': —Naja' ko'n atilku u yolb'al Tiohx sek'atza. Atil tetzi' utz, tetaanima.— Chia. Tan a' u yol va'l nikupaxsa itziil, tetz k'uje'ich k'u'l ti' Tiohx. **9** Utz sachitp'axh tu q'ul apaav tuch' ko'xhtu' saal tuch' atzi' aas a' u B'aala u Jesuus. Utz sanima tuch' avaanima aas q'aav itz'pixsamal xo'l q'u kamnaj tu u Tiohx. **10** Tan tu taanima u aanima sinimava aas nib'ens b'a'n vatz u Tiohx. Utz satal tuch' itzi' aas chitpi tu q'ul ipaav.

11 Echa' va'l nital u Yolb'al Tiohx ech tza':

^x **9.33** Choktaj u Isaias 28.16; 8.14; B'axa U' Itz'ib'a U Lu' 2.6-8.

^y **10.5** Choktaj u Leviitico 18.5.

^z **10.7** Choktaj u Deuteronomio 30.12-14.

—Ab'il va'l k'ujlel ik'u'l ti',
yit' sa'kojch'ixvixsali.— Chia.^a

12 Tan ye'k tel q'u Israeel tuch'
q'u puera aanima vatz u Tiohx.
Tan a' u kuB'aal sukukajayil utz,
sib'la b'a'n timer nitaq' ku'l ti' q'u
aanima q'u'l niq'ilan nisik'len.

13 Ech sachitpu kajay q'u
aanima q'u'l saq'ilan sasik'len
vib'ii u kuB'aal.^b

14 Loq' žkani'ch iq'ilat isik'let
vib'ii u Jesuus, untz'oj ye'saj
inimata'? žKani'ch inimata',
untz'oj ye' nitab'i ab'il u Jesuus?
Utz žkani'ch tab'ita', untz'oj
ye'xhab'il nialon te? **15** Utz
žab'il se'nalon u b'a'n timer chusb'al
te, oj ye'xhab'il sachajaxi se'n-
tale'? Echa' va'l nital u Yolb'al
Tiohx:

—iTiira tx'anel nitopon
q'u paxsan tetz u b'a'n timer
chusb'al,
q'u iq'on tetz u b'a'n timer!— Chia.^c

16 Loq' yit' kajay koj q'u
Israeel niniman u b'a'n timer
chusb'al. Echa' nital u Isaias ech
tza':

—UnB'aals Amlika, žab'il b'oj
niniman u yol niqal sai'?—
Chia.^d

17 Tan ti' u tab'il u yolb'al
Tiohx, nichee u k'ujleb'al k'u'l ti'
u Tiohx. Ech, a' vixe'al viyolb'al
u Tiohx.

18 Loq' yit' ti' koj aas ye'
nitab'i u yolb'al Tiohx q'u
Israeel. Nimotxtab'i. Tan nital u
Yolb'al Tiohx:

—Vetpax b'en u yolb'al Tiohx tu
kajay u vatz amlika tx'ava'.
Ab'ili tiju'teb'al u vatz
tx'ava'.— Chia.^e

19 Utz yit' ti' koj majte aas
ye'xhat nimotxb'enku te. Pek
tib'axa, ab'itaj va'l tal u Moisees
ech tza':

—Savoksa ixa'v sek'u'l ti' va't u
tenam yit' untenamich koj.
Utz sunlakpixsa evi' ti' ma'l u
tenam va'l ye'k itxumb'al.—
Chia.^f

20 Utz ab'itaj viyol u Isaias
majte tan, ye'k ixo'val nital ech
tza':

—Aal a' chab'anin q'u aanima
q'u'l ye' nichchokonin.
Utz vetvaq' tzii aas a' saootzaj-
in q'u aanima
q'u'l aal ye'xhkam nich'oti ab'il
in.— Chia.

^a **10.11** Choktaj u Isaias 28.16.

^b **10.13** Choktaj u Joel 2.32.

^c **10.15** Choktaj u Isaias 52.7; u Nahuum 1.15.

^d **10.16** Choktaj u Isaias 53.1.

^e **10.18** Choktaj u Salmos 19.4.

^f **10.19** Choktaj u Deuteronomio 32.21.

21 Utz nital ti' q'u Israeel ech tza':

—Iq'iil nichunch'ia ma'l u tenam aas sik'axa ik'u'l tan, qelol utz, tz'ejxinaj.— Chia.^g

Q'u Israeel vitenam u Tiohx

11 **1** Utz b'enchimal nivale': —¿Matz telab'elka vitenam u Tiohx tzik?— Chi'in. ¡Ye'xhkam atzi'! Tan in Israeel majte, itu'xh ixalam u Abrahaam. A' meero unk'uy unmam u Benjamiin. **2** O'ten b'ens itenam Tiohx q'ul itu'xh ixalam u Israeel. Utz ye'xhkam nik'one'l. Tan ye' koj ab'imaj setaq'o vioxochon u Elias tu u Tiohx ti' q'u Israeel. **3** Tal te ech tza': —UnB'aal, aatz q'u Israeel vetiyatz'lu q'u alon tetz vayol-b'al. In texh kaayin. Utz nimotx-i'an ik'u'l vi' aas siyatz'in. Vetijinlu q'u nachb'al eetz majte.— Chia.^h

4 Pek tal ko'n u Tiohx te ech tza': —Yit' ajunal koj. Tan txaael 7,000 vinaj vaq'o aas paat ye'xhkam peche' ti' inachax u b'anich tioxh Baal.— Texh te.ⁱ

5 Utz echat ko'xh tu u tiempo majte tza'. Atil unjolol Israeel aas txaael tu u Tiohx tu vib'a'nil. **6** Tan tu taanima u Tiohx

nicheek u b'a'nil ti'. Yit' ti' koj aas kam ma'j b'a'nil ni'an q'u aanima siatz. Tan oj ti' q'ul ib'anone', yit' ib'a'nil koj u Tiohx atzi' unchee'.

7 Ech ye't ichab'a q'u Israeel u b'a'nil va'l nichmotxichoke'. Aal motx ko'n tiib'ixsal taanima. Pek ta'xh chab'an unjolol q'u'l txaael tu u Tiohx. **8** Echa' va'l nital u Yolb'al Tiohx aas:

—U Tiohx tiib'ixsan q'u taanima ech ye'xh b'oj sinach u Tiohx tu taanima. Utz ulyu tza' tuul echat ko'xhtu'. K'uxh atil b'aq' ivatz, ye'xhkam nitil u b'a'nil. K'uxh atil ixichin, ye'xhkam nitab'i u b'a'nil. Ye' nipaal itxumb'al tuul.— Chia.^j

9 Nital u Daviid majte:

—Ikameb'al nimotxichok tu q'ul inimla q'ii nimotxi'ane'. Tib' nimotxi'an je' tuul. Echa' u aanima va'l nitaq' ku' ik'aa oj itrampa utz, anat saku' tuul. Ech inujul u choob'al paav saul ti'.

10 Moytojna, ech ye'k samotxtil vinujul.

^g **10.20-21** Choktaj u Isaías 65.1-2.

^h **11.3** Choktaj u Reyes II 19.10, 14.

ⁱ **11.4** Choktaj u Reyes I 19.18.

^j **11.8** Choktaj u Deuteronomio 29.4.

Utz imiien tib' q'ul inik'a
b'enamen jaq' q'u kam ni-
motxtoksav tib'.

Ech sa'tere'nkovejtok tok tu
jik.— Chia.^k

**Vik'ultu u b'a'nil
q'u puera aanima**

11 Pek loq' nunch'oti
sunjunal: —¿Ta'n tzik ku'chil
veti'anlu q'u Israeel tu q'ul
ipaav? ¿Yetzkan remeero tetz?—
¡Atile atzi'! Tan k'uxh vetmotx-
qeloni, a' viq'aq'al aas vettab'i u
chitpichil q'u puera aanima. Loq'
ti' ko'xh ilakpixsal b'oj ivi' q'u
Israeel tzi', ech sichok u Tiohx
taq'o majte. **12** Ech oj mam
b'a'nil vetik'ul q'u puera aanima
ti' vigelon q'u Israeel vatz Tiohx
utz, kanaal tetz q'u puera
aanima vitz'ejone'. Ech ¿oj chixh
yit' sib' tere'n mam b'a'nil
sak'ulax taq'o aas lamotxik'axa
q'ul ipaav?

13 Pek aatz cheel, nunq'ila'ex,
ex puera aanima. Tan in vichaj u
Jesuus texo'l. Utz tii'in ti' u
vaq'on aq'el tu u Tiohx tzi'.

14 A'tzii. Chi'onojnu taanima q'u
vitz'in vatzik Israeel seti'.
Ta'xhtzii oj samotxtil inujul u
b'ey utz, sachitpu unjoloj tu q'ul
ipaav. **15** Tan k'uxh veteesalka
tu u Tiohx, a' viq'aq'al aas vet'ok
ib'a'n tere'n q'u aanima tu u vatz
amlika tx'ava' taq'o. Utz aatz la'-
pajmotxq'aavo'k k'atz u Tiohx,
echa' iq'aav titz'pu ma'j kamnaj
va'l si'ane'.

16 Ech oj techal q'u Israeel
vatz u Tiohx q'u'l b'axa okchil ti'
inimal u Jesuus cheel, techal
si'an tere'n q'u'l nikaa majte,
q'u'l ye'saj toke'. Echa' q'u b'axa
chikob'e'm, oj b'a'n, unchee'
b'a'n tere'n q'u'l samolax tu u
molb'al tetz atzi'. Echat paje'
ma'l tze', oj techal u taq'il,
techal q'ul iq'ab'aj majte.

17-18 Pek kuenta'ex; etalchile
aas techal ex vatz q'u Israeel.
Epaasach etib' sii'. Tan tiq'aq'al
ku'en k'uxh txaklelex k'atz
Tiohx. Tan aatz va'l b'anax tu
q'u Israeel, ela tuch' vitzok'ax el
unjolol iq'ab'aj u nojla olivo. Utz
nichikax je' iq'ab' xo'l tze'il olivo
vi' vikuchmal. Tan aatz ex, ech
ex u xo'l tze'il olivo, aas a' tek
nietzanku k'atz u ta'l u nojla
olivo. Ech nachtaj tan, ech ko'n
ex q'u q'ab'aj. Utz yit' ti' koj q'u
q'ab'aj atil q'u taq'il u tze'. Tan
tiq'aq'al q'u taq'il u tze' atil q'u
q'ab'aj.

19 Utz kamal setale': —Ye'ka
tan, aal veteesal unjolol iq'ab' u
olivo utz, o' vetokka'o' sich'ex-
el.— Kamal che'ex. **20** Utz a'
chitu'. Xaansali el q'u Israeel
tan, ye't inima. Pek aatz ex,
oknajex tan, k'ujlel ek'u'l ti' u
Tiohx. Echixe'at je'ich evatz ti'.
Pek a' noj exo'va Tiohx. **21** Tan
oj ye't ikuy q'u aanima u Tiohx
va'l meero itenam, q'u'l echa'
nojla iq'ab' u tze', ¿a' chixh ex,
sikuy ex nenache' oj saje'
evatz?

^k **11.9-10** Choktaj u Salmos 69.22-23.

22 Ech atoj b'enku sete tan, tiira b'a'n u Tiohx, loq' k'a'n majte. Ik'uch vik'a'nal tu q'u'l qeloni utz, teesa. Pek nik'uch vi-b'a'nil sete. Ech tii etatin tu u b'a'nil va'l vettaq'lu sete. Tan oj ye'ka, ant ex sateesa'ex majte.

23 Utz oj sataq'ka q'u Israeel viqelb'alil tzi' utz, sa'tekk'uje' ik'u'l ti' Tiohx, saveeti saq'aavo'k k'atz u Tiohx. Tan mam Tiohx u Tiohx aas ech si'ane'. Echa' q'aav toksal q'u'l iq'ab'aj u tze' k'atz imukanil. **24** Tan echa' ex. K'uxh tiira paarten etetz b'anel, vettok-sa'ex u Tiohx k'atza. Ech ko'n ex viq'ab' u xo'l tze'il olivo va'l nichikax je' vi' viq'ab' u nojla olivo, k'uxh yit'e'ch koj chit u tetz. Ech oj veti'an u b'a'nil u Tiohx sete, ex puera aanima, ¿a' chixh q'u Israeel ye' siq'aavixsa' ok u Tiohx sik'atza? Tan aal meero itenamnale. Ech si'an te u toksal viq'ab' u nojla olivo k'atz va'l imukanil atko'xhtu'.

**Viq'aavo'k q'u Israeel
k'atz u Tiohx si'ane'**

25 Unchee', a' unsa' setootzaji hermanas, aas kam tok q'u kam i'an u Tiohx, q'u'l ye' ootzajib'e. Tan oj ye'k setootzaji, b'a'n si'ane' aas set'anb'a' etib' vatz q'u Israeel. Tan k'uxh vetmotx-itiib'ixsa taanima unjolol q'u Israeel, sa'nalmotxq'aavo'k k'atz Tiohx atzi'. Loq' tzojpu nal vi-tiempoil q'u puera aanima. **26** Ech xamtel saok kajay q'u

Israeel. Utz sachitpi tu q'u'l ipaav. Echa' va'l nital u Yolb'al Tiohx:

—A' sak'asku'l u Chitol tu Sioon utz, su'lichit q'u'l itu'xh ixalam u Jacoob tu q'u'l ipaav.

27 Tan a' u nuk'u'm sunb'an tuch' aas saveesa q'u'l ipaav k'atza.— Chu u Tiohx.¹

28 Ech koontra nib'enku q'u Israeel vatz u Tiohx tan, ye' nimotxik'ul u b'a'nla chusb'al. Pek k'uxh echi, tii u Tiohx ti' majte tan, i'an ma'l u nuk'u'm u Tiohx tuch' q'u'l ik'uy imam. Ech jolol tetz u Tiohx. **29** Tan kam u oya va'l nitaq' u Tiohx, ye'xhkam ni-q'aavimaae'. Utz kam va'l nitale', ye' koj nitzojpi.

30 Echa' ex. Exich qelol ma'xh tiempo majte. Pek vetikuylex u Tiohx ti' viqelon q'u Israeel.

31 Tan jolol qelol cheel. Pek tu vib'a'nil u Tiohx va'l ni'an seti'. Antu q'u Israeel samotxk'ulun vi-b'a'nil u Tiohx majte. **32** Tan taq' tzii u Tiohx ti' q'u aanima kajayil aas saqeloni. Loq' a' isa' aas xamtel sitxum ivatz q'u aanima kajayil majte.

33 ¡Tan tiira mam b'a'nil atil xe' u Tiohx!

¡Mam txumb'al! ¡Mam ootzajib'al!

¡Ootzajib'e koj kam ech ni'ane' aas nitiq'o tib' q'u kam taq'o!

¹ 11.27 Choktaj u Isaias 59.20-21; 27.9; u Jeremias 31.33-34.

¡Ye'xhab'il sapaal itxumb'al tu
q'u kam ni'ane'!

34 Tan ¿ab'il ma'j ootzajin tetz
kam q'u kam nititz'a u
kuB'aal?

Utz ¿ab'il sa'alon itxumb'al aas
kam si'ane'?

35 Ye'xhab'il xe' atilku itx'oj u
Tiohx.

Tan ye'xhab'il ma'j aanima aas
kam tetz u Tiohx aq'el taq'o.

36 Tan u Tiohx cheesan q'u
kam kajayil.

Tiq'aq'al atile. Utz tetz q'u kam
kajayil k'uxh atile.

¡Ech tetz u techalil b'enamen!
A'i.

U qaq'tu qib' tu u Tiohx

12 **1** Echixe'at nival sete
hermanos, tiira oksataj
etib' tiq'ab' u Tiohx, tuch' echi'll
tuch' etaanima. Echa' tok ma'j
oya vatz u nachb'al Tiohx
seb'ane'. Loq' itz'lelex, yit' tu
kamchil koj. Tan qe'll vetitxuml
evatz u Tiohx. Xaanojelex k'atz u
paav ech b'a'n sab'enk'ex te. Tan
a' u nojla toksal tetz u Tiohx, u
kunimata'. **2** Ye'k satiq'o etetz
q'u ye'xtxojla chaj txumb'al atil
tu u vatz amlika tx'ava' tza'. Pek
aal ch'exputaj q'ul etatin tu
vijalpu vetxumb'al. Ech sik'uch u
Tiohx sete kam vib'a'nla
txumb'al seti', va'll tx'anel utz,
tiira tz'ajel.

3 Tu u vijle'm aq'el ve tu u
Tiohx, nival sete aas ye' ko'xh
etitz'a sib' paalch'ex vatz emol.
Pek jik ko'xh atoj sek'u'l jank'al
vik'uje' ek'u'l ti' u Tiohx utz,

kam q'ul etijle'm aq'el sete taq'o
ti' q'ul animata'. **4** Tan kajay q'u
niman tetz u Jesus atil tokeb'al
sijununil. Echa' u kunimal. K'uxh
ma'll ku'en, kalab' ko'xh iq'ab'aj
atile. Utz paarten itxa'k sijunun-
il. **5** Utz echat ko'xh u qatin k'atz
u Cristo majte. K'uxh kalab'en
kuxaane' tan, ma'll ko'n o' k'atza.
Utz kuq'ab'aj qib' sukujununil.

6 Utz chukchaj kudoon aq'el
taq'o sukujununil tu u qaq'onin
k'atza. A' vet'ilon u Tiohx
ab'iste isa' sataq' qe tu vib'a'n timer.
Ech oj a' qetz tu u Tiohx talax
q'ul iyol, kub'antaj. Aya'll
kuk'u'l sakub'ane' jank'al u qetz
aq'el tu vik'uje' kuk'u'l ti'. **7** Oj
a' u qetz aq'el, ilochax aanima,
lochonoyo' tinujul. Ab'il a', a'
tetz u chusu'm ti' u yolb'al
Tiohx, tii noj ichusune'. **8** Ab'il
va'll a' tetz aq'el u aq'o nimal
k'u'l, a' noj i'ane'. Ab'il a' tetz
u oya'm, oyanoj. Loq' jik ko'xh
sachajpe'll tetz; yit' tuch' t'e'sil
koj. Ab'il aq'el ma'j idoon ti'
ib'anax q'esalail, i'an u tijle'm
tinujul. Ab'il a', a' tetz txumu
ivatz imol, i'ane' tuch'
txuq'txunchil.

Vitxumb'al q'u niman tetz u Jesus si'ane'

9 Tiiojex setib'ilaj. Loq'
nojchit seb'ane'. Yit' sako'nkoxh-
eb'ano'k. Pek paat ye'k itxa'k q'u
kam sete seb'ane' q'u'l ye'xtxoj,
a' seb'an q'u kam b'a'n. **10** Tiie'x
setib'ilaj echa' etza'q' etib'. Utz
oksataj eq'ii setib'ilaj. B'a'n
eyolon seti' setib'ilaj. **11** Aq'taj

yak'il ti' vetaq'on. Ye' ko'xh eb'an ex q'eay ti' u aq'on ti' u kuB'aal. Pek tuch' chit etaanima seb'ane'. Aya'l ek'u'l.

12 Txuq'txunojex ti' u b'a'n timer va'l nech'ia k'uxh ni'xhtuleb'e'ex q'u tza'l nipaalk'ex. Utz tzuk'ojex ti' iq'ilal isik'lel Tiohx. **13** Lochtaj etib' kam neya'ta, ex niman tetz u Jesuus. Aya'l ek'u'l sataq' tib' evatb'al.^m **14** Altaj b'a'n timer yol ti' q'u'l nichik'ulanex. B'a'n timer yol setale', yit' tz'ejb'al yol koj setal ti' aanima. **15** Txuq'txunojex k'atz q'u'l nitxuq'txune'. Utz oq'ojex k'atz q'u'l nitoq'e'.

16 B'antaj ma'l evatz setib'ilaj utz, aya'loj ek'u'l setib'ilaj. Ye' ko'xh etala aas ex mamaj aa txumb'al. Yit' je'n timer koj evatz seb'an setib'ilaj. Pek b'antaj ma'l evatz tuch' q'u'l me'b'a'il tetz.

17 Ye' ko'xh eq'aavixsa ich'exel q'u ye'xtxoj nib'anax sete. Pek a' seb'an q'u kam q'u'l b'a'n vatz q'u aanima kajayil.

18 B'antaj ya'l eb'antu b'a'n tuch' kajay q'u aanima. Jank'al va'l saveet eb'anta'. **19** Un-hermanos, ye' etaq' ich'exel oj kam nib'anax sete. Pek aq'taj tzii tu u Tiohx aas a' va'l sa-k'ulelan seti'. A' va'l sataq' ku' vik'a'nal. Tan tz'ib'amalka tu u Yolb'al Tiohx ech tza': —In va'l

sa'aq'on ich'exel q'u ye'xtxoj nib'anax sete. A' sachoon vaq'o.— Chu u kuB'aal.ⁿ **20** Pek aatz sa'ane', vatzil aaq't ich'exel u onkonil, aq' techb'ub'al u koontrain eetz oj niva'ye'. Aq' taa' oj nitzaj itzi'. Tan oj ech u b'a'n timer sa'an te, at se'enku te aas ch'ixveb'al va'l ni'ane'. **21** Ech yaaq' iib' sisub'axh u ye'xtxoj, pek aal sasub' u ye'xtxoj ti' ib'anax u b'a'n timer.

U Tiohx nioksan q'u q'atb'al tzii

13 **1** Ab'itaj. Echen kajay aanima saniman q'u q'atb'al tzii tan, Tiohx oksannaj tetz. Ech kajay aanima saniman. Tan u Tiohx alon aas samotxi'an tijle'm. **2** Ech ab'il nixe'k'ulan q'u q'atb'al tzii, a' ye' ninima va'l Tiohx oksan atzi'. Utz choob'al paav nichok je' ti' q'u'l nixe'k'ulane' tzi'. **3** Tan aatz q'u q'atb'al tzii ato'k, yit' poyin koj tetz q'u aanima q'u'l b'a'n ni'ane'. Pek tetz q'u'l ye'xtxoj ni'ane'. Ech b'antaj q'u kam b'a'n ech sa'kojxo'vex tu q'u q'atb'al tzii. Tan oj b'a'n neb'ane', aal satoksa eq'ii atzi'. **4** Sa'kojexo'va tan, taq'on u Tiohx ni'ane' aas nixee'ex. Pek oj ye'xtxoj neb'ane' b'a'ntan, saxo'vex. Tan niko'nkoxhi'ano'k

^m **12.13** Nital u Pablo aas b'a'n sa'aq'ax ivatb'al q'u niman tetz u Jesuus tu u tiempo tzi' tan, nojchit ojchamal q'u hermanos tu u tiempo tzi'. Ye' nik'ulaxe'. Utz mam locho'm ni'an q'u aanima aas nitaq' ivatb'al. Utz nitaq'ax nimal ik'u'l q'u hermanos tib'ilaj taq'o majte. Choktaj U Tito 1.8; B'axa U' Itz'ib'a U Lu' 4.9; Q'u Hebreo 13.2.

ⁿ **12.19** Choktaj u Deuteronomio 32.35; Q'u Hebreo 10.30.

aas iq'omal ich'ich' tiq'ab'. Pek nojchit sitx'ol inujul va'l ye'xtxoj ni'ane'. Satoksa u ley ti'. Tan a' ni'an u taq'on u Tiohx. **5** Ech ministeer sanimal q'u q'atb'al tzii. Loq' ti' koj aas xo'val seb'an te ech senima, pek tenachb'al sacheeka aas seb'an vinujul.

6 Ech toke' nechoo ja'mel eal-kavaar tu q'u q'atb'al tzii tan, taq'on u Tiohx ni'ane'. Utz b'enamen ni'an u topiisyo tzi'.

7 Pek chootaj kajay q'ul etx'oj ab'il xe' atilka. Echa' q'u ja'mel alkavaar, chootaj. Aq'taj q'u puaj nijaj q'u q'atb'al tzii majte. Atoj tatin q'u aanima sevatz q'u'l nik'ulo'k ti' atil tatine'. Utz oksataj iq'ii q'u'l nik'ulo'k ti' so'ok iq'ii.

8 Ye'xhab'il ko'xh xe' sa'atin-ku etx'oj. Pek ta'xh etx'oj sa'atini va'l aas ye' netole' ti' eb'antu tii'ex ti' emol. Tan ab'il va'l ni'an tii ti' imol, b'a'ntan nitzojpi va'l nital u o'tla mantaar. **9** Tan nital u o'tla mantaar ech tza':

—Eesach iib' tu b'ey tuch' aanima yit' ak'ulel koj. Yatz'on-ich'axh. Elq'i'ch'axh. Ye'k saal txub'a'l ti' ixochax aanima. Utz yaachva ok tetz aanima.— Chia. Utz kajay q'u mantaar antu ato'k tu u yol va'l nital ech tza':

—B'an tii'axh ti' vamol echat ko'xhtu' na'an sai'.— Chia.^o

10 Tan ab'il u aanima va'l tii ti' imol, ye'xhkam ni'an onkonil te. Ech tuch' ko'xh vib'antu tii u aanima ti' vimol, ninima kajay u mantaar.

11 Pek itz'ataj va'l savale'tza'. Itz'oj ko'xh etatine'. Tan oora chit nipaal u tiempo. Najab'chil ni'an u qel xo'l q'u paav tu u vatz amlika tx'ava'tza'. K'uxh jatuenich nichqale'aas a' chit xe't kunimata'.

12-13 Aatz u paav tu u vatz amlika tx'ava'tza' va'l echa' ma'l mam aq'b'al, sa'texhpaali. Utz ninajab' u tuleb'al u Jesuus, va'l echa' itoop q'ii si'ane'. Ech ye' ko'xh kub'an q'u paav tu u vatz tx'ava'tza', echa' ni'an q'u aanima q'u'l tu uken atilku vatz Tiohx. Jikom chit etxumb'al seb'ane'. Vatzsaj seb'an q'u kam, echa' ipaal aanima q'iil epaal sapaalex. Ye'k seb'ane' aas ye'k enoob'al ti' echb'u'm. Niko'xh sa'kojq'ab'anex. Niko'xh eesaib' tu b'ey tuch' ixoj. Niko'xh viisio. Niko'xh ch'a'o. Utz niko'xh chi'na'nk'u'lil. **14** Pek a' chit sailax sek'atza u kuB'aal Jesucristo, echa' oksa'm aas nikutx'ex. Utz yit' a' koj seb'an q'u ye'xtxojla acha'v tetz u chil'.

Yit' b'a'n koj u teesal iq'ii aanima

14 **1** Tx'anel etiq'ot etib' tuch' u hermano seb'ane', va'l yit' maas koj iq'omal iyak'il tu vik'uje' ik'u'l k'atz u Jesuus. Loq' sako'nxoh-ekalab'tziiu etib' tuch' ti' ma'j kam ni'ane' aas kamal yit'e'ch koj setetz. **2** Echa' tzuta. Atil niman tetz u Jesuus aas ye'xh-kantu' siatz k'uxh satechb'u q'u

^o **13.9** Choktaj u Eexodo 20.13-17; u Deuteronomio 5.17-21.

echb'ub'al kam b'anel te. Pek aatz vatz unjote utz, txaa'. Ech-ixe'at ye'xhkam nitechb'u. Vatzil techb'uta', itza ko'n nitechb'u.

3 Echixe'at ab'il va'l ma'l ko'xh techb'ul q'u chi'o ni'ane', ye' ko'xh teesa iq'ii va'l ye'xhkam nitechb'u q'u echb'ub'al tzi'. Utz echat ko'xh si'an u aanima majte va'l ilel ko'xh chi'o nichie', yit' sa'kojteesa iq'ii va'l ma'l ko'xh techb'ut q'u chi'o. Tan k'uxh kajay nichie', k'ulel tek tu u Tiohx.

4 Ech ye' ko'xh eteesa iq'ii oj ye'xtxoj ni'an sevatz u taq'onom vemol. Kam koj etokeb'al ti' tan, yit' etaq'onom koj. Ech oj b'a'n oj ye' b'a'n ni'ane', a' li'ilon u Jesusu viB'aal. Kam koj etokeb'al ti'. Tan mam Tiohx u kuB'aal saole' ti' toksat tu jik utz, si'an b'a'n te.

5 Atil paj unjot aanima majte aas atil tok q'u q'ii siatz; tiira sib' tatin ninache'. Utz atil majte aas ela ko'xh kajay q'u q'ii siatz. Ech nachtaj junun ex ab'iste va'l b'a'n senache'.

6 Ab'il va'l sib' tatin ma'j q'ii siatz ti' toksal iq'ii u kuB'aal, a' li'ilon. Tan ti' toksal iq'ii u kuB'aal ni'ane'. Utz ab'il va'l k'uxh ye' ni'an ech tzi', u Tiohx nitoksa iq'ii k'uxh ye' ni'an majte. Echat paj q'u'l ma'l ko'xh techb'ul q'u chi'o ni'ane', u kuB'aal nit'anb'a' tu va'l ni'an majte. Tan nik'ama ti'. Utz echat va'l ilel ko'xh techb'ut q'u

kam. U kuB'aal nitoksa iq'ii ti' u techb'une' tan, nik'ama ti' majte.

7 Ech k'uxh itz'lelo' utz, k'uxh sakamo' yit' qetz koj sukujunal.

8 Tan ti' u kuB'aal k'uxh atil vatz kuq'ii kusaj utz, ti' majte k'uxh sakamo'. Ech k'uxh itz'lelo' utz, k'uxh kamnajo', o' tetz u kuB'aal. 9 Tan ech ti' kam u Cristo utz, ech ti' q'aav itz'pi. Ech sab'ens B'aala tetz q'u aanima itz'lele utz, q'u aanima kamnaja'.

10 Ech ye' ko'xh etx'ol inujul emol. Utz ye' ko'xh eteesa iq'ii. Tan ela ko'xh samotxpaalo' vatz u Cristo aas litx'ol kunujul.

11 Tan tz'ib'amalka ech tza':

—Nojchit nivale' kajay aanima sapeche' sunvatz.

Utz kajay aanima saoksan unq'ii tuch' itzi'.— Chu u kuB'aals Amlika.^p

12 Ech toke' sa'nalqal inujul sukujununal vatz u Tiohx kajay q'u kam vetkub'ana.

U taq'ax ku' tze' tib'ey aanima

13 Ech ye' ko'xh itx'ol tib' inujul epaav. Pek b'antaj ya'l aas ye'k setaq' ku' vemol utz, ye'k seteesa iyak'il tu u tatin k'atz u Jesusu. 14 Tan jatva'x chit tiempo vatin k'atz u kuB'aal Jesusu ni'xhville' aas yit' txaa' koj ma'j kam sijunal. Pek oj txaa' tetz ma'j aanima, unchee' txaa'

^p 14.11 Choktaj u Isaías 45.23.

chit tetz atzi'. **15** Tan oj txaa' echb'ul vatz vahermano va'l neechb'u utz, ta'xh txumel aaq'o neechb'u siatz, saka'tziiun saaq'o. Utz ye'xhkam na'an tii'axh ti' vahermano atzi'. Ech kuenta'axh tan, b'a'n si'ane' aas ti' ko'xh ma'j echb'ub'al la'tek-xaan el vahermano k'atz u Cristo va'l ul kamoj ti'. **16** Pek ye' ko'xh etaq' tzii se'el eq'ii. Kuenta'ex tan, atil kam aas yit' paav koj, pek paav vatz unjot aanima. **17** Tan aatz u qatin tu viQ'esalail u Tiohx, yit' a' koj ib'o'q'ol aas kam niqechb'u utz, kam niquk'a. Pek aya' va'l ijjikomal sakub'ane'. Sa'atin u paas tu kuxo'l. Utz sa'xhtxuq'-txuno' tiq'aq'al u Tiohxla Espiiritu. **18** Tan ab'il va'l oj ech inimal u Cristo ni'ane' tzi', ni-txuq'txun u Tiohx ti' utz, b'a'n vatz q'u aanima majte.

19 Echixe'at a' chit saqaq' yak'il ti' ib'anax q'u kam q'u'l nicheesan u paas ib'ilaj. Utz sakuloch qib' ti' u tiq'ot tib' kuyak'il tu u qatin k'atz u Jesusu majte. **20** Ech ye' ko'xh echij u taq'onin u Tiohx k'atz q'u aanima tu ma'j echb'ub'al. Tan nojchit b'a'n q'u echb'ub'al kajayil. Pek a' ye'xtxoj va'l setaq' ku' ma'l niman tetz u Jesusu ti' techb'ule'. **21** Aal tek b'a'n ye'k sechi' chi'o, ye'k setuk'a ta'l uuva utz, ye'k seb'an va'toj kam oj ta'n nitaq' ku' u niman tetz u Jesusu utz, nixaansa el k'atza.

22 B'a'n oj tiira atil ayak'il tu vik'uje' ak'u'l ti' u Tiohx. Loq' eetz ko'n sajunal vatz Tiohx atzi'. Utz chi'b'eb'al tetz u aanima va'l jikom chit ni'an q'u kam, yit' xamtel koj nik'axa.

23 Pek ab'il va'l nika'tziiune' aas kamal ye'xtxoj oj kamal b'a'n echb'ul ma'j echb'ub'al ninache', ijunal ko'xh nitz'ej je' yol ti'. Tan yit' k'ujlel koj ik'u'l ti' Tiohx aas ech ni'ane'. Utz oj yit' iq'aq'al koj ik'uje' kuk'u'l ti' Tiohx nikub'an q'u kam, paav atzi'.

Yit' ta'n koj saqitz'a je' qib'

15 **1** Utz ab'iste o' iq'omal kuyak'il tu u qatin k'atz u Tiohx, atoj kupaciensia ti' q'u'l ye' maas iq'omal iyak'il. Ech yit' ta'n ko'nkoxh o' saqitz'a je' qib'. **2** Pek a' chit saqitz'a u kumol sukujununil. A' sakub'an q'u kam siatz q'u'l nilochon ti' u tiq'ot iyak'il tu u tatin k'atz u Jesusu. **3** Tan echa' u Cristo, ta'xh koj titz'a je' tib'. Pek aal itzojpi va'l nital u Yolb'al Tiohx ech tza':

—In vet'ijan u yoq'b'al
va'l nital q'u yoq'ol eetz.—
Chia.^q

4 Tan jolol chusb'al qetz kajay q'u kam tz'ib'al ka tu u Yolb'al Tiohx ko'xtene. Utz aq'ol nimal kuk'u'l, aq'ol kupaciensia. Ech sak'uje' kuk'u'l ti' ich'ial tuch' txuq'txunchil. **5** Utz u Tiohx koj

^q 15.3 Choktaj u Salmos 69.9.

aq'on epaciensia, a' koj aq'on nimal ek'u'l tan, a' u aq'ol tetz. Utz a' koj b'anon ma'l etxumb'al setib'ilaj, echa' va'l ik'uch u Cristo Jesusu. **6** Ech ma'l chit evatz setoksa iq'ii u Tiohx, viTat u kuB'aal Jesucristo.

Vipaxsal itziil u b'a'nla chusb'al tu q'u puera aanima

7 Ech k'ultaj vemol kam echa' ik'ult'ex u Jesusu. Tan oj ech seb'an tzi', iq'ii u Tiohx netoksa. **8** Tan k'uxh ul u Cristo Jesusu, ti' q'u Israeel ulka. A' ul itzojpi q'u kam tal u Tiohx tu q'u kuk'uy kumam. Ech nojchit nik'uch u Tiohx aas nitzojpi q'ul iyol. **9** Utz ti' q'u puera aanima majte k'uxh ul u Jesusu. Tan a' isa' satoksa iq'ii Tiohx q'u puera. Tan txumul vatz u Tiohx. Echa' nital u Yolb'al Tiohx ech tza':

—Savoksa aq'ii xo'l q'u puera aanima utz, sunb'itza vab'ii.— Chia.^r

10 Utz nipajtal u Yolb'al Tiohx ech tza':

—Chi'b'ojex, tuch' vitenam u Tiohx, ex puera aanima.— Chia.^s

11 Utz nipajtale':

—Oksataj iq'ii u kuB'aal Amlika kajay ex, ex puera aanima.

Utz kajay ex tenam, t'anb'a'taj vib'ii.— Chia.^t

12 Utz itz'ib'a paj u Isaias ech tza' majte:

—Saitz'pu ma'l itu'xh ixalam u Isaii.

Utz ijlenal tetz q'u tenam kajayil si'ane'.

Tan a' u k'ujleb'al ik'u'l q'u aanima.— Chia.^u

13 Ech a' koj txuq'txunsanex u Tiohx va'l nikuch'ia. A' koj oksan chi'b'ichil tetaanima b'a'nil. Utz a' koj oksan paas texo'l b'a'nil majte. Tan a' va'l k'ujlel ek'u'l ti'. Utz a' koj aq'on sib' tere'n eyak'il ti' ich'ial u Jesusu tiq'aq'al u Tiohxla Espiiritu.

Vixe'titzojpu u u' tza'

14 Hermanos, tiira nunnima aas kajay tek ex b'a'nla txumb'al atil tzexe'. Utz kaana ootzajib'al atil tzexe'. Ech sa'tekveet taq'tu tib' etxumb'al setib'ilaj. **15** Pek k'uxh echi, nuntz'ib'a opon talax unjolol kam sete tu u u' tza', ech ye'k sasotz sek'u'l va'l chusel sete. Vatzsaj nival sete tu vi-b'a'nil u Tiohx va'l aq'on u vijle'm. **16** Tan a' aq'on u vijle'm ti' ipaxsal itziil u Jesucristo tu q'u puera aanima utz, ti' ichusax u b'a'nla chusb'al te tetz chitpi-chil va'l nitaq' u Tiohx. Ech antu

^r **15.9** Choktaj u Samueel II 22.50; u Salmos 18.49.

^s **15.10** Choktaj u Deuteronomio 32.43.

^t **15.11** Choktaj u Salmos 117.1.

^u **15.12** Choktaj u Isaias 11.1-10.

so'opon q'u puera aanima tzixe' tu Amlika tiq'aq'al u vaq'on, q'u'l txaal el tu u Tioxlhla Espiiritu. Utz ech si'ane' u oya va'l nitok vi' nachb'al aas tiira b'a'n ni'enku te.

17 Ech nuntxuq'txun ti'. Tan techal u vaq'on nunb'an ti' u Tioxlh ti' u Cristo Jesusu. **18** Utz niko'nkoxhunchuli aas kam nunb'ane'. Pek ta'xh nivale' kam q'u'l b'anel vaq'o tiq'aq'al u Jesusu xo'l q'u puera aanima, q'u'l nitok ti' inimal u Jesusu. Tan nojchit paxsamal itziil u yolb'al Tioxlh vaq'o utz, b'anel q'u kam vaq'o q'u'l nivale'.

19 Mamaj xheenyaa tuch' txaichil vetunb'an tiq'aq'al u Tioxlhla Espiiritu. A' xe'tikk'asu'lin tu Jerusaleen; paalin tu tere'n tenam utz; u lyin tikuenta Iliirico. Ma'xh paal vullu u b'a'nla chusb'al tetz u Cristo tu q'u aanima tu jank'al q'u tx'ava' tzi'.^v **20** Vetunb'an ya'l vib' ti' ipaxsal itziil u b'a'nla chusb'al tu q'u tenam q'u'l paat ye'saj tab'ita'. Yit' tu koj q'u tenam q'u'l paxnaj tek itziil u Jesusu tuul, ech ye'k savoksa vib' tu u aq'on tetz va'te. **21** Ech a' vetunb'an va'l nital u Yolb'al Tioxlh ech tza':

—Sa'tekmotxtab'i q'u aanima q'u'l paat ye' ab'imal taq'o. Utz samotx'el itxumb'al q'u aanima tuul q'u'l paat ye't alax te.— Chia.^w

U titz'at b'enchil u Pablo tu Roma

22 Ech ti' q'u kam tzi' ye'xh nuntx'olpu tu oponchil tzexe', k'uxh jatpax ko'xh unb'an ti' aas so'oponin. **23** Pek aatz cheel, ye'xhat ve't sunb'anvu u vaq'on tu q'u tx'ava' tza'. Utz kamal la'-tekveeti le'nunq'ila'ex. Tan jatva'x ko'n ya'b' cheel nivachva se'nvillex. **24** Ech kamal lapaalin tzexe' aas lab'enin tu España. Tan nivitz'a savillex. Utz la'tek'-enechajpub'enin ti' vunb'ey aas ma't vatin b'oj tzexe'.

25 Pek aatz cheel tan, ma't'in tu Jerusaleen. Se'nvaq'ka ma'l lochb'al tu q'u niman tetz u Jesusu latzi'. **26** Tan vetilak ma'l kutxu q'u niman tetz u Jesusu aa Macedoonia tuch' q'u aa Acaya, tetz q'u niman tetz u Jesusu q'u'l me'b'a' atil tu Jerusaleen. **27** Utz tiira b'a'n va'l vetmotxi'ana tzi' tan, aya'l chit ik'u'l vetmotxi'ana. Tan tiq'aq'al ko'n q'u Israeel k'uxh vet'opon vilochb'al u Tioxlh tzixe' ti' vichitpu tu paav. Utz

^v **15.19** Aatz u tx'ava' Iliirico nital tza', aya' ma'l u departamento toksa q'u aa Roma tu vitx'ava' q'u aa Grecia. Tal paal u yolb'al Tioxlh u Pablo tu b'iil u tx'ava' tzi'. Choktaj u yol ti' tu Q'u B'a'nla Chaj Kam B'anel (Hechos), 13 k'ujul niya' opon tu u 20 k'ujul. Aatz ma'l tanul tikuenta Iliirico, aya' u Dalmaacia, va'l Slavoonia cheel. Nital vib'iil tu Ka'b' U' Xe' U Timoteo 4.10.

^w **15.21** Choktaj u Isaías 52.15.

echen salochon q'u puera
aanima ti' taq'ax b'oj tetz q'u
Israeel aas oj kam niya'ta.

28 Aatz ma't vole' ti' vunchaj
tzi' utz, ma't vaq'tu u kutxu, sa-
paalunq'ila'ex. Ech sab'enin tu
España. **29** Utz vootzajle aas
kaana unyak'il iq'omal aas
saoponin tzexe' tu vib'a'nin u
b'a'nla ichusb'al u Cristo.

30 Pek nunjaj sete hermanos,
aas seloch'in. Tan ma'l ko'n
kuvatz k'atz u kuB'aal
Jesucristo tu u Tioxhla
Espiritu, q'ilataj sik'letaj Tioxh
vi'. **31** Jajtaj tu u Tioxh aas
sikolin vatz q'u aa Judea q'u'l
ye' ninima Tioxh, q'u qelol. Utz
jajtaj te majte aas aya'l koj chit
ik'u'l q'u niman tetz u Jesuus
tu Jerusaleen lik'ul u lochb'al
va'l nitaq'ax opon tu q'u
aanima q'u'l oknaj ti' u Jesuus
tiq'aq'al u vaq'on. **32** Tan oj
echi, sa'xhtxuq'txunin texo'l
majte, oj li'an itxumb'al u
Tioxh laoponin tzexe'. Utz ech
lailanb'ojin texo'l.^x

33 Utz atin koj u Tioxh texo'l,
u aq'ol paas tetaanima. A'i.

U taq'tu b'en chajlichil u Pablo

16 ¹ Hermanos, la'xhetil u
hermana Febe. Aya'
ma'l u diaakonisa tu Cencrea.
Tan se'niq'ila'ex.^y **2** B'a'n chit
ik'ulax leb'an tib'ii u kuB'aal
tan, niman tetz u Jesuus. Utz
lochtaj ti' kajay kam nisavs'a.
Tan nojchit kaana aanima
lochel taq'o majte. Aal ant in,
lohelin taq'o.

3 Utz aq'taj vetz ichajlichil u
Aquila tuch' u Priscila, q'ul
unmol ti' u aq'on ti' u Cristo
Jesuus.^z **4** Utz nivaq' ta'ntioxh
te tan, nojchit ik'aj tib' si'ch-
motxkam vi'. A' isa' ye'k
sakamin. Utz antu nimotxtaq'
ta'ntioxh te majte kajay q'u
niman tetz u Jesuus q'u'l puera
aanima. **5** Antu setaq' vetz
ichajlichil q'u niman tetz u
Jesuus q'u'l nimol tib' tu
totzotz u Aquila tuch' u Priscila.

Antu setaq' ichajlichil vun-
hermano Epeneto majte, va'l
tii'in ti'. Aya' u b'axa niman
tetz u Jesuus ok tikuenta
Acaya.^a **6** Utz aq'taj ichajlichil

^x **15.25-32** Nojchit opon u Pablo xe' q'u niman tetz u Jesuus tu u mam
tenam Roma. Loq' preexhu iq'ol b'en. Nital viyolil tu Q'u B'a'nla Chaj Kam
B'anel (Hechos), 21 k'ujul niya' opon tu u 28 k'ujul.

^y **16.1-2** Aatz u tenam Cencrea nital tza', aya' ma'l u tilanb'al vaarko naja'
k'atz u mam tenam Corinto. Atich u Pablo tu u Corinto aas itz'ib'a u u' tu
q'u niman tetz u Jesuus tu Roma tza'. Kamal u hermana Febe iq'on b'en u
u' xe' q'u aa Roma.

^z **16.3** Choktaj Q'u B'a'nla Chaj Kam B'anel (Hechos) 18.18-19, 26.

^a **16.5** Aatz titiempo u Pablo tzi', ta'xh tulaj otzotz xe' aanima nichimolvu
tib' q'u aanima ti' kuulto. Anal ma't ipaal maas 200 ya'b' ikam u Pablo aas
xe't imol tib' q'u aanima tu nojla totztioxh echa' nib'anax sukuvatz cheel.

u Li', va'l ni'xhta'q'onin texo'l.
7 Echat q'u vetz aa tenamil majte q'u'l a' unmol atich'in tu tze', u Androonico tuch' u Junias. Aq'taj ichajlichil. Tan a' q'u aanima tzi' q'u'l b'axal ok ti' inimal u Cristo sunvat. Utz tiira b'a'n te'l tu tere'n q'ul ichaj u Jesusu. **8** Aq'taj ichajlichil vunhermano Aamplias majte, u niman tetz u kuB'aal va'l tiira tii'in ti'.
9 Aq'taj ichajlichil u Urbano, u qetz aq'onom ti' u Cristo Jesusu utz, tuch' u hermano Estaquis, va'l tii'in ti'.
10 Aq'taj ichajlichil u Apeles, u hermano va'l nojchit ni-k'uche' aas k'ujlel ik'u'l ti' u Cristo. Utz aq'taj ichajlichil q'u titz'in tatzik u Aristobulo.
11 Aq'taj ichajlichil u vetz aa tenamil u Herodion, tuch' q'u titz'in tatzik u Narciso, q'u'l nimamal tek u kuB'aal taq'o.
12 Aq'taj ichajlichil u Trifena tuch' u Trifosa. Aya' q'u'l nitoksa yak'il tu aq'on ti' u kuB'aal. Aq'taj ichajlichil u hermana Peersida majte, va'l tii'in ti'. Tan ma'xh aq'oninyu ti' u kuB'aal. **13** Aq'taj ichajlichil u Rufo, va'l txaal el tu aq'on ti' u kuB'aal. Aq'taj vetz ichajlichil vinan majte tan, nojchit aya'l a' unnan

nunnache'. **14** Aq'taj vetz ichajlichil u Asiincrito, u Flegonte, u Hermas, u Patrobas, u Hermes utz, tuch' tere'n q'u hermano q'u'l atil tzixe'. **15** Aq'taj vetz ichajlichil u Filoologo tuch' u Julia, u Nereo, tuch' u tanab', u Olimpaz tuch' kajay q'u niman tetz u Jesusu q'u'l atil tzixe'.^b

16 Utz aq'taj vetz tib' echajlichil sejununil. Tz'utz'taj tib' txala etzi'. Utz nitaq' opon echajlichil chukchaj tanul q'u niman tetz u Jesusu majte.^c

17 Nival sete majte hermanos, aas iltaj inujul q'u aanima texo'l q'u'l jolol oksan xo'l utz, jolol chijol. Xaanojelex k'atza. Tan aatz q'u'l ni'ane', ye'xhkam nik'ul tib' tuch' q'u b'a'nla chusb'al k'ulel etaq'o.
18 Tan yit' a' koj nititz'a u aq'on ti' u kuB'aal Jesucristo. Pek ta'xh nimotxtitz'a je' q'u tetz kam isa'. Ech telab'al sub'u'm, sotzel ik'u'l q'u aanima nisub' tu tx'anella chaj yol, oksab' tetz iq'ii.

19 Nojchit nuntxuq'txun setaq'o. Tan sib'al aanima ootzajin etetz aas nojchit nenima u Jesusu. Utz a' unsa' seb'an ex tzak'kin ti' ib'anax u b'a'n timer utz, ye' etoozaj ib'anax u ye'xtxoj. **20** Utz sa'texhpach'ax

^b **16.5-15** Aatz q'u aanima nital tu b'iil q'u versiiculo tza', ta'xh latza' atik yol ti'. Ye'xhkam nital ib'ii tu untantu u Yolb'al Tioxh.

^c **16.16** Kostuumbre siatz q'u aanima tzi' titiempo u Pablo aas nichitz'utz' tib' txala itzi' ti' taq'ax ichajlichil tib'ilaj. Ech b'iil ni'an q'u ixoj mu's tib'ilaj cheel.

ku' u tx'i'li'inaj jaq' exaab' tu u Tiohx. Tan aq'ol paas tetaanima u Tiohx. Utz atin koj vib'a'nil u kuB'aal Jesucristo texo'l.

21 Nitaq' opon echajlichil u Timoteo, vunmol tu u aq'on ti' u Jesusu. Antu u Luucio, u Jasoon, tuch' u Sosiipater niaq'on opon echajlichil majte. Aya' q'u vetz aa tenamil.

22 Aatz in, in Teercio, in nitiz'ib'an u u' nitaq' opon u Pablo tza'. Utz nivaq' opon echajlichil tib'ii u kuB'aal majte. **23** Utz nitaq' opon echajlichil u Gayo, va'l a' atik'in tzixe'. Utz aq'el u tatib'al taq'o aas simol tib' kajay q'u niman tetz u Jesusu tuul. Nitaq' echajlichil u Erasto majte, u tesorerero tetz u q'atb'al tzii tu u tenam tza'. Antu niaq'on opon echajlichil u hermano Cuarto.

24 [Ech atin koj vib'a'nil u kuB'aal Jesucristo texo'l kajay ex. A'i.]

Vitzojpu u u' tza'

25 Ni'xhqksa iq'ii u Tiohx tan, a' va'l satxakb'a'nex k'atza b'a'nil, kam chit echa' nital u b'a'nla chusb'al tetz u chitpi-chil tu paav va'l nunpaxsa itziiul. A' vetxake' k'atza b'a'nil aas setootzaji vitxumb'al u Tiohx va'l ye'ich ootzajimal. Pek itz'amal nal taq'o xe' q'ii xe' saj aas ech si'ane'.

26 Ech elnaj tek ul vatzsaj cheel, tiq'aq'al va'l itz'ib'aka q'u alol tetz u yolb'al Tiohx. Loq' itzii u Tiohx te va'l ye'k iya' u tatine'. Ech aatz vitxumb'al u Tiohx tzi', paxsali b'en itziiul tu kajay q'u tenam. Ech sanimali utz, sak'uje' ik'u'l q'u tenam ti'.

27 Tan ma'l ko'n u Tiohx, aya' u mam aa txumb'al. Ech tetz u techalil b'enamen tu vi-q'aq'al u Jesucristo. A'i.